

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA MEDIÁLNÍCH A KULTURÁLNÍCH STUDIÍ A ŽURNALISTIKY

**REFLEXE VYSÍDLENÍ OBYVATELSTVA NĚMECKÉ
NÁRODNOSTI V OLOMOUCKÉM REGIONÁLNÍM
STRANICKÉM TISKU**

**Reflection of Expulsion of Germans in regional party press of
Olomouc**

Bakalářská práce

Jan Kvapil

Vedoucí práce: PhDr. Petr Orság, Ph.D.

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci o rozsahu 90113 znaků vypracoval samostatně a uvedl jsem všechny zdroje a prameny, ze kterých jsem v této práci čerpal.

V Olomouci dne 19.6.2017

.....

Jan Kvapil

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé práce PhDr. Petru Orságovi, Ph.D. za jeho otevřený přístup, podnětné rady a zájem o mnou zvolené téma. Dále bych rád poděkoval ochotným pracovnícím ze Studovny vázaných novin Vědecké knihovny v Olomouci. Nakonec bych chtěl také vyjádřit díky mé rodině a blízkým za všestrannou podporu během přípravy a psaní této práce.

Abstrakt

V této bakalářské práci je analyzováno, jak olomoucký regionální stranický tisk reflektoval vysídlení Německého obyvatelstva z poválečné Československé republiky. Je zde porovnáno, jak tuto problematiku reflektovaly deníky Osvobozený našinec a Volné slovo v květnu a červnu roku 1945. Dále tato práce uvádí historická fakta o tisku v Československé republice po druhé světové válce, o deníku Osvobozený našinec Československé strany lidové a deníku Volné slovo Československé strany národně socialistické. V práci je také předložen historický kontext vysídlení německého obyvatelstva z Československé republiky a z Olomouce a historie česko-německých vztahů od první světové války až po samotné vysídlovací akce.

Klíčová slova: Československá republika 1945, vysídlení Němců, odsun Němců, vyhnání Němců, německá menšina, olomoucký regionální tisk, stranický tisk, reflexe, Osvobozený našinec, Volné slovo

Abstract

The main goal of this bachelor's thesis is to analyze the way in which a regional party press of Olomouc reflected The Expulsion of the Germans from the Post-War Czechoslovak Republic. This analysis provides a comparison of two party journals - Osvobozený našinec (Liberated Fellow) and Volné slovo (Free Word) in a period of May and June of 1945. This paper also examines historical facts about the press of Czechoslovak Republic after the World War II, concretely the Osvobozený našinec of a party Československá strana lidová (Czechoslovak People's Party) and the journal Volné slovo of Československá strana národně socialistická (Czechoslovak National Socialist Party). The text also provides a historical context of The Expulsion of the Germans from Czechoslovak Republic, especially Olomouc and the history of Czech-German relationships since the World War I until The Expulsion.

Keywords: : Czechoslovak Republic 1945, The Expulsion of the Germans, The Expulsion of the German Communities, German minority, regional press of Olomouc, party press, reflection, Osvobozený našinec, Volné slovo

Obsah

Úvod.....	7
1. Metodologie a vymezení tématu práce.....	9
1.1. Historicko-srovnávací metoda.....	9
1.2. Objekt komparace a zkoumané časové období.....	10
1.3. Cíle komparace a její kritéria.....	10
2. Historický kontext.....	13
2.1. Předpoklady a plány vysídlení obyvatel německé národnosti z Československé republiky.....	13
2.2. Vysídlení obyvatel německé národnosti z Olomouce.....	15
2.3. Český tisk v roce 1945.....	17
2.4. Olomoucký tisk v roce 1945.....	19
2.5. Osvobozený našinec v roce 1945.....	19
2.6. Volné slovo v roce 1945.....	20
3. Komparace Osvobozeného našince a Volného slova z května a června roku 1945.....	21
3.1. Reakce na zahraniční tiskovou kampaň.....	21
3.2. Národnost a státní občanství.....	22
3.3. Konkrétní akty nenávisti mezi Němci a Čechy.....	23
3.4. Omezení pro Němce.....	25
3.5. Zavření škol pro Němce.....	26
3.6. Národnostně smíšená manželství.....	27
3.7. Internační tábory a využívání Němců na práci.....	30
3.8. Vypořádání se s německým majetkem.....	33
Závěr.....	37
Prameny.....	40
Literatura.....	40
Seznam příloh.....	42
Přílohy.....	43

Úvod

Od založení Československé republiky v roce 1918 až po její rozdělení na konci roku 1992, je jednou z vůbec největších změn ve struktuře obyvatelstva vysídlení obyvatel německé národnosti a jiných národnostních menšin po skončení druhé světové války. Násilným odsunem se tvář Československé republiky nenávratně změnila, národnostní rozmanitost se stala minulostí, bohaté sudetské kraje jen smutnou vzpomínkou. Česko-německé vztahy si nesou tuto ránu dodnes. Od vysídlení až do revoluce v roce 1989 nebyla objektivní reflexe česko-německých vztahů možná. Příčiny a průběh vysídlení byly ideologicky zkreslovány, řada událostí byla zamlčována. Během této dlouhé doby bylo veřejné mínění o vysídlení Němců natolik pokřiveno, že ani téměř třicet let po revoluci nejsme schopni objektivně tyto události reflektovat.

To, že je téma vysídlení Němců i po sedmdesáti letech stále citlivé, dokazuje i způsob, jakým o něm pojednávají dnešní média. Snahy o kritické zhodnocení vysídlení často vyvolávají u veřejnosti bouřlivé reakce. Domníváme se, že z toho důvodu se média často takové reflexi raději vyhýbají a ta se tedy ve svém vytěšňování a ideologickém zkreslování nebezpečně podobá reflexi za minulého režimu. Proto považuji za důležitý úkol historiků, politologů, akademické obce a dalších odborníků provádět objektivní reflexi vysídlení obyvatelstva německé národnosti z Československa.

Od revoluce v roce 1989 bylo napsáno mnoho odborných knih a edicí podrobně reflektujících události předcházející vysídlení, jeho průběh a důsledky. Přesto se obecný postoj k událostem nezměnil. Za zmínku stojí především publikace Tomáše Staňka *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa: 1918 - 1948*¹, ve které problematiku vysídlení podrobně popsal v širších souvislostech již krátce po revoluci. Především z této publikace jsme čerpali při získání historického kontextu pro účely této práce. Další pro nás důležitou prací je publikace Martina Hájka *Odsun Němců z Olomouce*², která velice pečlivě a podrobně reflektuje vysídlení Němců z regionu sledovaného v naší práci. Nelze opomenout řadu dalších výborných publikací, mezi které patří publikace napsaná Brandesem a Dvořáčkem *Cesta k vyhnání 1938-1945: plány a rozhodnutí o "transferu" Němců z Československa a z*

¹ STANĚK, Tomáš. *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa: 1918 - 1948 : stud. materiál*. Ostrava: Amosium servis, 1992. Amosium servis pedagogům. ISBN 80-85498-04-9.

² HÁJEK, Martin. *Odsun Němců z Olomouce*. Vrahovice: M. Hájek, 2013. ISBN 978-80-260-4099-6.

*Polska*³, dále publikace československého autora německé národnosti Johanna Wolfganga Brügela *Češi a Němci 1918-1938* a *Češi a Němci 1939-1946*⁴, které napsal již v roce 1967 a 1974.

Tématu se také věnovala řada diplomových prací. Bylo provedeno vícero výzkumů zabývajících se reflexí vysídlení obyvatelstva německé národnosti z poválečného Československa v dobových médiích. Pro příklad uvádíme práci Renáty Bohuslavové *Odsun/vyhnání sudetských Němců v reflexi dobového tisku a v české poválečné literatuře*⁵ a publikaci Terezy Navarové *Česko-německé vztahy v brněnském tisku v roce 1945 (duben-září)*⁶ Žádný z výzkumů se však nevěnoval reflexi vysídlení obyvatelstva německé národnosti v olomouckých regionálních periodikách. V Olomouci před druhou světovou válkou žila početná německá menšina a Olomouc byla významným německým jazykovým ostrovem. Proto považujeme za důležité, aby tento výzkum byl proveden a přispěl k akademickému diskurzu vysídlení Němců.

³ BRANDES, Detlef a Petr DVOŘÁČEK. *Cesta k vyhnání 1938-1945: plány a rozhodnutí o "transferu" Němců z Československa a z Polska*. Praha: Prostor, 2002. Obzor. ISBN 80-7260-070-2.

⁴ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918-1938*. Přeložil Petr DVOŘÁČEK. Praha: Academia, 2006. Historie. ISBN 80-200-1440-3.; BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1939-1946*. Přeložil Petr DVOŘÁČEK. Praha: Academia, 2008. Historie. ISBN 978-80-200-1637-9.

⁵ BOHUSLAVOVÁ, Renáta. *Odsun/vyhnání sudetských Němců v reflexi dobového tisku a v české poválečné literatuře*. Praha, 2014. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Vedoucí práce Prof. PhDr. Jiří Holý, DrSc.

⁶ NAVAROVÁ, Tereza. *Česko-německé vztahy v brněnském tisku v roce 1945 (duben-září)*. Brno, 2013. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mag. phil. Adrian Portmann, Ph.D.

1. Metodologie a vymezení tématu práce

1.1. Historicko-srovnávací metoda

Cílem této práce je zmapovat olomoucký regionální poválečný tisk a zjistit, jakým způsobem reflektoval vysídlení obyvatel německé národnosti z Olomouce. Klíčové pro studium písemných pramenů literární povahy, kterými zkoumané deníky jsou, je posuzování jejich reliability. Pro zkoumané poválečné období je typická politická propaganda, která silně vstupovala do tisku. Námi zkoumané deníky nejsou tiskem nezávislým, ale tiskem stranickým, který podléhal politickým stranám. Stranické deníky této doby nesly silné znaky populismu, protože politické strany v počátečním období třetí republiky bojovaly o přízeň veřejnosti v nově se formující ideologii. Vysídlení Němců bylo pro veřejnost důležitým tématem. Proto je pro nás důležité zvolit kritický přístup a nahlížet zkoumané materiály z odstupu. Je také důležité přihlížet k tomu, že tisk této doby nerozlišoval mezi žurnalistickým stylem, který má pouze informativní funkci a mezi publicistickým stylem v užším smyslu, který má funkci persvazivní, tak jak je to podle Čechové⁷ v tisku dnešní doby. Ve zkoumaných denících tedy najdeme texty na pomezí těchto dvou stylů a funkcí. Rovněž rozmístění textů publicistického stylu v užším smyslu a textů žurnalistického stylu není rozděleno na jednotlivé strany, nebo graficky odděleno, tak jak je to běžné v dnešní praxi.

Po předběžném studiu pramenů jsme došli k závěru, že nejlepší metodou pro tento výzkum bude historicko-srovnávací metoda, která je vhodná pro analýzu písemných pramenů literární povahy, kterými jsou námi zkoumané deníky. Podle Sedlákové⁸ základní kroky pro přípravu komparativní metody tvoří: 1. vymezení objektu komparace a časového období zkoumání; 2. stanovení cíle komparace včetně rozhodnutí o volbě synchronního či diachronního přístupu; 3. určení kritérií komparace.

⁷ ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4. s. 262-268

⁸ SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3568-9. s. 389

1.2. Objekt komparace a zkoumané časové období

V této práci podrobíme analýze olomoucký poválečný regionální tisk. Po druhé světové válce vycházel v Československu především stranický tisk, který mohl mít v některých částech republiky i své regionální deníky. V Olomouci vycházely deníky Stráž lidu Komunistické strany Československa, Osvobozený našinec Československé strany lidové, Volné slovo Československé strany národně socialistické a Čin Československé sociální demokracie. Z toho důvodu, že rozsah bakalářské práce není dostačující, aby pokryl komparaci čtyř deníků, omezili jsme tuto analýzu na deníky dva. Československá strana lidová je jedinou stranou Národní fronty, která nespadala do takzvaného socialistického bloku a vydávala v Olomouci deník. Proto jsme vybrali pro analýzu právě tento deník v domnění, že by mohl reprezentovat opozitní, nebo alespoň méně vyostřené názory. Jako druhý deník pro komparaci jsme zvolili Volné slovo z důvodu jeho dostupnosti. Deník Čin nebyl ve Vědecké knihovně města Olomouce dostupný a deník Stráž lidu byl dostupný jen v digitální podobě, takže nebylo možné získat jeho kopie fotografováním. V této analýze budeme tedy komparovat deník Osvobozený našinec a Volné slovo.

Regionální stranické deníky v Olomouci začaly po válce vycházet už v květnu roku 1945. Dva vybrané deníky Osvobozený našinec a Volné slovo vycházely do února 1948, poté byly zrušeny. Byl v nich tedy reflektován celý průběh vysídlení obyvatelstva německé národnosti z Československé republiky. Z důvodu omezeného rozsahu bakalářské práce bylo třeba analyzované období značně zúžit. Zajímalo nás především, jestli a jakým způsobem deníky reflektovaly takzvaný divoký odsun, jehož první vlna proběhla bezprostředně v prvních týdnech po konci války, dále jsme chtěli zjistit, jak deníky reflektovaly zabavení německého majetku, posílání Němců na práci a vztah Čechů a Němců bezprostředně po konci války. Pro účely práce tedy analyzujeme první dva poválečné měsíce, a to od začátku vydávání vybraných deníků v květnu až po poslední červnové číslo roku 1945. V tomto zkoumaném období vyšlo 36 čísel Osvobozeného našince od 17. května do 29. června roku 1945 a 23 čísel Volného slova od 28. května až do 29. června roku 1945. Při práci tedy musíme mít na paměti, že rozsah zkoumaných deníků ve zvoleném období se liší.

1.3. Cíle komparace a její kritéria

Jak již bylo výše uvedeno, hlavním cílem této práce je analyzovat olomoucký regionální poválečný tisk a zmapovat, jakým způsobem reflektoval vysídlení obyvatel německé národnosti z Olomouce. Dílčími cíli této práce je zjistit, jakým tématům ve vztahu k německé menšině se

analyzovaný tisk věnoval, jakým způsobem o těchto tématech referoval, jak reflektoval vztah obyvatel české národnosti a obyvatel německé národnosti a jak reflektoval zacházení s německou menšinou v poválečných měsících. Vzhledem k tomu, že jako objekty komparace jsme zvolili dva deníky, a to Volné slovo a Osvobozený našinec, považujeme za vhodné použít synchronní postup.

Hlavním kritériem této komparace bude téma textů. V analyzovaných objektech vyhledáme texty, jejichž hlavním tématem je německá menšina žijící v olomouckém regionu. Tyto texty dále rozdělíme do úžeji vymezených tematických kategorií. Tematické kategorie jsme zvolili na základě předběžné rešerše pramenů a studia historických prací věnujících se vysídlení německé menšiny. Z těchto pramenů jsme zjistili, jaká byla hlavní diskutovaná témata ve vztahu k vysídlení německé menšiny, a mohli jsme tak tato témata pojmenovat pro účely naší práce. Tematické kategorie jsme zvolili takto: 1. Reakce na zahraniční tiskovou kampaň; 2. Národnost a státní občanství; 3. Konkrétní akty nenávisti mezi Němci a Čechy; 4. Omezení pro Němce; 5. Zavření škol pro Němce; 6. Národnostně smíšená manželství; 7. Internační tábory a využívání Němců na práci; 8. Vypořádání se s německým majetkem. Texty zařazené do těchto tematických kategorií popisujeme a následně komparujeme, jak s těmito tématy nakládalo Volné slovo a jak Osvobozený našinec na základě dalších kritérií.

Dalšími kritérii pro komparaci textů bude jejich množství. Budeme porovnávat, kolik textů ke konkrétní tematické kategorii vyšlo ve Volném slovu a kolik v Osvobozeném našinci. Dalším kritériem bude jejich rozsah. Budeme se tedy věnovat tomu, jak dlouhé texty vyšly ke konkrétní tematické kategorii v Osvobozeném našinci a ve Volném slovu. Dalším kritériem bude doba, ve které vyšly ve zkoumaném období a jaký časový odstup je mezi jednotlivými články zařazenými pod konkrétní tematickou kategorii ve Volném slovu a Osvobozeném našinci. Dalším kritériem bude přítomnost či absence persvazivní funkce v textu zařazeném pod konkrétní tematickou kategorii ve Volném slovu a Osvobozeném našinci. Dalším kritériem bude autorství, tedy kdo je autorem textu zařazeného pod konkrétní tematické kategorie ve Volném slovu a Osvobozeném našinci. Nutno zmínit, že autor textu často není uveden, nebo je uveden pod novinářskou zkratkou, kterou se nám nepodařilo dešifrovat. Některé texty byly převzaty od tiskových agentur, ani to však také není vždy jasné. Další část textů tvoří otištěné úřední vyhlášky.

Při předběžné analýze pramenů jsme podle základního tematického kritéria, kterým je vysídlení německé menšiny, pojmenovali několik úžeji vymezených tematických kategorií, kterým se v této práci věnovat nebudeme. Tyto kategorie jsme považovali za méně důležité a

z důvodu omezeného rozsahu práce jsme se rozhodli se jimi dále nezabývat. Jsou to Politické proklamace, kterými jsme se nezabývali z toho důvodu, že vycházely čteně ve většině periodik napříč Československou republikou a byl jim věnován podobný rozsah. Tyto politické proklamace se vesměs shodovaly na tom, že je nutné všechny Němce vysídlit, lišily se pouze ostrovní rétoriky. Touto tematickou kategorií jsme se v práci nezabývali, protože jsme ji nepovažovali za relevantní pro naplnění cílů naší práce. Další úžeji vymezenou tematickou kategorií jsou Ekonomické a hospodářské problémy v pohraničí. Texty zařazené do této kategorie se sice vztahují k německé menšině, ale ne v olomouckém regionu. Tyto texty nepojednávají o česko-německých vztazích, ale spíše o problémech způsobených v pohraničí odsunem Němců. Proto nebyly pro naši práci tolik zajímavé a z hlediska omezenosti rozsahu práce jsme se jimi nezabývali. Další úžeji vymezenou tematickou kategorií je Nakládání s Němci mimo Československou republiku. Texty v této kategorii se netýkaly Němců z olomouckého regionu, proto jsme se jimi v práci dále nezabývali. Další úžeji vymezenou tematickou kategorií je Manifestace češství. Texty v této kategorii pojednávaly o různých městech v olomouckém regionu, kde žila početná německá menšina (někde obyvatelé německé národnosti tvořili i většinu). Tato města po válce manifestovala své češství, aby dokázala, že zde nevládne německé. Texty v této kategorii mají sice tematickou souvislost s nakládáním s Němci po válce, ale nepřímou. Proto jsme se jim v práci nevěnovali vzhledem k její rozsahové omezenosti.

Závěry studií vedených historicko-srovnávací metodou se omezují na to, jak zkoumané zdroje o události vypovídaly, nikoliv jaká byla událost sama o sobě a jak probíhala, s čímž se setkáváme v historii. Nemůžeme tedy předpokládat, že by výstupem této analýzy byla objektivní výpověď o odsunu Němců z poválečné Československé republiky. Výstupem této analýzy bude pouze přehled toho, jak odsun reflektovaly deníky *Volné slovo* a *Osvobozený našinec*. Proto byla do této práce připojena k analýze i kapitola *Historický kontext*, která je souhrnem nejdůležitějších dat, statistických údajů a dalších relevantních faktů, které jsme čerpali z historických prací věnujících se vysídlení Němců z poválečné Československé republiky. Nutno podotknout, že tato kapitola o událostech pojednává zjednodušeně a mnoho důležitých událostí vynechává kvůli své rozsahové omezenosti.

2. Historický kontext

V této kapitole jen stručně přiblížíme historická fakta o událostech, které měly za důsledek vysídlení obyvatel německé národnosti z Československé republiky. Dále zde stručně pojednáme o průběhu vysídlování. Zaměříme se především na vysídlení německých obyvatel z Olomouce. Zdrojem informací nám bude publikace Tomáše Staňka *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa: 1918*⁹ a především publikace Martina Hájka *Odsun Němců z Olomouce*¹⁰.

2.1. Předpoklady a plány vysídlení obyvatel německé národnosti z Československé republiky

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 se na hranicích jejího území ocitly národnostní skupiny Němců, Poláků a Maďarů, které získaly na základě speciálních ustanovení mírových smluv menšinový statut. Tyto menšiny směřovaly svým smýšlením spíše k zemím svého národnostního původu. Tyto tendence byly podporovány nacionálními stranami a hnutími, které měly vazby na zahraniční politické organizace, jež si nárokovaly některá československá území.¹¹

Sudetští Němci byli početnou menšinou, která však neobývala územně celistvou oblast. Mnoho Němců žilo v takzvaných jazykových ostrovech ve vnitrozemí. Jedním z nich byla Olomouc. Počátkem 20. let se k německé národnosti hlásilo 3 123 566 občanů československého státního občanství. V té době se německé strany napříč politickým spektrem stavěly proti československému státu. Hlavním problémem bylo pojetí „československého“ jazyka jako oficiálního státního jazyka. To bylo značnou překážkou pro obsazování míst ve státní správě občany, kteří česky nemluvili. Menšiny tak byly omezeny v ovlivňování veřejného života.¹²

V druhé polovině 20. let se většina německých politických stran začala smiřovat s danými podmínkami a spolupracovat s českými politickými stranami. Nadále usilovali o prosazení rovnoprávnosti národnostních menšin politickou cestou. To však neplatilo pro

⁹ STANĚK, Tomáš. *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa: 1918 - 1948* : stud. materiál. Olomouc: Amosium servis, 1992. Amosium servis pedagogům. ISBN 80-85498-04-9.

¹⁰ HÁJEK, Martin. *Odsun Němců z Olomouce. Vrahovice: M. Hájek, 2013.* ISBN 978-80-260-4099-6.

¹¹ STANĚK, Tomáš. *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa: 1918 - 1948* : stud. materiál. Olomouc: Amosium servis, 1992. Amosium servis pedagogům. ISBN 80-85498-04-9. s. 7

¹² Tamtéž s. 9-10

německé nacionální strany, které po celou dobu usilovaly o oddělení Němců od Československa. Vztahy mezi německou menšinou a Československým státem byly zhoršovány snahou o asimilaci menšin, nemožností vzdělávat se v německém jazyce v některých oblastech, nerovným obsazením míst ve státní správě a veřejné službě, nerovnou hospodářskou politikou a dalšími faktory. To vytvářelo v pohraničí značně negativní emoce proti Československé vládě, které byly ještě umocněny hospodářskou krizí na konci 20. let, která těžce postihla Sudety.¹³

Krise postihla především ty oblasti průmyslu, kterým dominovaly Sudety a v roce 1935 zde dosáhla nezaměstnanost osm a půl procenta.¹⁴ Německé nacionální strany zvyšovaly svou aktivitu. Na začátku 30. let vláda zasáhla proti nacionalisticko-separatistickým aktivitám. Zásahy vyvrcholily v roce 1933 rozpuštěním Německé nacionálně socialistické dělnické strany a zastavením činnosti Německé nacionální strany. Utvořilo se však nové politické uskupení Sudetoněmecká vlastenecká fronta (SdP). To v roce 1935 vyhrálo volby a stalo se nejsilnější stranou ve státě.¹⁵ Koncem roku 1937 se krize v česko-německých vztazích vyostřila. SdP se přizpůsobila Hitlerovým plánům na expanzi do Československa, přijímala pokyny z říše a neustále kladla požadavky Československé vládě na připojení Sudet k Německu, které postupně ovládla. Podpora SdP stále rostla, v červnu roku 1938 měla již více než 1,3 miliónu členů. Do konfliktu se vložily západní mocnosti s cílem dojít smíru. V září roku 1938 se SdP pokusila o ozbrojený puč v pohraničí, který byl ale potlačen. Československá vláda přistoupila na anglo-francouzský plán, který předpokládal odstoupení značné části státního území.¹⁶ Konečný verdikt padl Mnichovskou dohodou 30. září 1938 a Československá republika přišla o velkou část území. Od tohoto rozhodnutí už vedla krátká cesta k vyhlášení samostatného Slovenského státu a k okupaci českých zemí 15. 3. 1939.¹⁷

V době protektorátu domácí a exilový odboj tvořila řada názorově a politickou orientací roztržštěných uskupení. Lišily se i v názorech na to, jak by se mělo Československo vypořádat s místními Němci po válce. Už před okupací se objevila myšlenka Němce odsunout, ta však zůstávala až do roku 1940 v pozadí. Koncem roku 1940 se začal stupňovat tlak na přijetí radikálního postupu proti německé menšině, zejména u domácího odboje. Začal se formovat takzvaný minimální plán a maximální plán. Minimální plán operoval s myšlenkou odstoupení

¹³ Tamtéž s. 11-15

¹⁴ Tamtéž s. 14

¹⁵ Tamtéž s. 15-16

¹⁶ Tamtéž s. 18-19

¹⁷ Tamtéž s. 20

částí pohraničního území v poválečné republice, s vnitrostátním přesídlením Němců, tak aby vznikly národnostně homogenní oblasti a s odsunem části Němců. Maximální plán počítal s odsunem všech Němců za hranice, třeba i násilným způsobem. Exilová vláda se přikláněla spíše k minimálnímu plánu, oproti tomu domácí odboj usiloval o přijetí maximálního plánu.¹⁸

S tím, jak sílil nacistický teror v protektorátu, se stupňoval i tlak domácího odboje na přijetí maximálního plánu exilovou vládou. K tomuto řešení se postupně přiklonil i Edvard Beneš a začal ho prosazovat u západních spojenců. Proti tomuto řešení se stavěli němečtí antifašisté, kteří z Československa emigrovali. Nechtěli přijmout princip kolektivní viny, který stále důrazněji prosazoval Beneš.¹⁹ S tímto řešením zpočátku nesouhlasili ani komunisté, ale postupně docházeli s Benešem ke konsenzu, že území obnovené republiky opustí velká část obyvatel německé národnosti. Tento postoj se Beneš snažil stále důrazněji prosadit u spojenců. Československé požadavky byly formulovány v memorandu 23. listopadu 1944. Počítalo se v něm s tím, že území obnoveného Československa opustí dvě třetiny obyvatel německé národnosti. Začátkem roku 1945 však zůstával postoj západních spojenců stále zdrženlivý, proto se Beneš pokoušel na transferu dohodnout se Sověty. Přestože se u jednotlivých politických proudů a skupin v domácím odboji i v exilu názory na způsob a formy konkrétního postupu vůči Němcům lišily, o potřebě rozsáhlého odsunu se již nepochybovalo. Beneš získal od Sovětů podporu pro transfer, naopak západní spojenci se proti němu stavěli spíše odmítavě.²⁰ Košický vládní program 5. dubna 1945 stanovil rámcová pravidla postupu vůči německé menšině po osvobození.

2.2. Vysídlení obyvatel německé národnosti z Olomouce

Do roku 1919 tvořili obyvatelé německé národnosti v Olomouci početní většinu. Podle sčítání z roku 1910 zde žilo třináct tisíc obyvatel německé národnosti a osm tisíc obyvatel české národnosti. V roce 1919 proběhlo „počeštění“ Olomouce připojením předměstí, v nichž převažovali obyvatelé národnosti české. Podle sčítání z roku 1921 žilo v Olomouci s novými územními hranicemi třicet devět tisíc obyvatel národnosti české a patnáct tisíc obyvatel národnosti německé.²¹ Po Mnichovské dohodě se Olomouc stala pohraničním městem, do kterého přiházeli uprchlíci ze zabraných území. Celkově se přistěhovalo asi patnáct set lidí.²²

¹⁸ Tamtéž s. 24

¹⁹ Tamtéž s. 25-27

²⁰ Tamtéž s. 29-31

²¹ HÁJEK, Martin. *Odsun Němců z Olomouce*. Vrahovice: M. Hájek, 2013. ISBN 978-80-260-4099-6. s. 25-26

²² Tamtéž s. 38

Nacisté od počátku okupace uskutečňovali plán na germanizaci Olomouce. Tato snaha se ale na konci války ukázala jako neúspěšná, když podíl Němců vzrostl v porovnání s rokem 1930 o pouhých pět procent.²³

Těsně před koncem války vznikla v Olomouci komunisty organizovaná „pseudopartizánská“ jednotka Moravská brigáda. Ta se výrazněji začala projevovat až po válce, když založila a vedla internační tábor pro Němce v Nových Hodolanech.²⁴ Po konci války byly v Olomouci ustanoveny dva národní výbory, Ústřední národní výbor Olomouc – město a Okresní národní výbor Olomouc – venkov.²⁵ O postupu vůči německé menšině v Olomouci panoval mezi stranami národní fronty konsenzus. V roce 1944 zde žilo dvacet tisíc obyvatel německé národnosti.²⁶ Při první schůzi Národního výboru se jednalo o otázce německé menšiny. Velitel Moravské brigády pplk. Jemelka informoval o založení internačního tábora a povinné registraci všech Němců od 15 do 55 let. Propuštění měli být jen lidé, kteří pomáhali revolučnímu hnutí.²⁷ Ke 30. květnu 1945 bylo v táboře internováno už 1392 osob.²⁸ V červnu Národní výbor vydal vyhlášku s velice přísnými omezeními pro Němce, které upravovaly jejich každodenní život.²⁹ O takzvaných divokých odsunech nejsou úřední záznamy a ani pamětníci se o nich nezmiňují. Jediný divoký odsun je zmíněn v úředním dopise Ústředního národního výboru, podle kterého měl proběhnout odsun osmi set až tisíce Němců koncem srpna.³⁰

Internační tábor Olomouc – Nové Hodolany si získal u Němců přezdívku „Hodolanské peklo.“ Počtem internovaných patřil mezi největší tábory v českých zemích. V době největší naplněnosti zde bylo internováno dva a půl tisíce osob.³¹ Svědectví pamětníků se shodují na tom, že v táborech docházelo k tvrdé šikaně, týrání, mučení a vraždění ze strany dozorců Moravské brigády.³² Lidé zde bydleli v dřevěných barácích a spali na holé zemi bez jakýkoliv přikrývek.³³ Panovaly zde otřesné hygienické podmínky, opakovaly se zde epidemie úplavice, všude byly přemnožené štěnice. Stravování bylo velice špatné. Uvádí se, že hodolanským táborem za dobu jeho fungování prošlo kolem desíti tisíc lidí.³⁴ V Olomouci bylo několik

²³ Tamtéž s. 40

²⁴ Tamtéž s. 43

²⁵ Tamtéž s. 48

²⁶ Tamtéž s. 53

²⁷ Tamtéž s. 55

²⁸ Tamtéž s. 56

²⁹ Tamtéž s. 58

³⁰ Tamtéž s. 65-66

³¹ Tamtéž s. 70-71

³² Tamtéž s. 72

³³ Tamtéž s. 75

³⁴ Tamtéž s. 82

dalších internačních táborů. Tábor Lutín nejprve sloužil pro internaci žen a dětí, později sloužil jako shromaždiště pro organizovaný odsun lidí do Německa. Pracovní tábor Slavonín sloužil na dočasné ubytování a zaškolování Němců kteří byli posíláni na polní práce na Olomoucku. Dále byly v Olomouci malé tábory ve Štěpánově, Hněvotíně a Neředíně, o kterých se dochovalo jen málo informací.³⁵

V Olomouci figurovala poměrně početná skupina lidí z národnostně smíšených rodin. Tito lidé často neměli jasno o své národnostní identitě. Jejich počet není jasný z žádného sčítání lidu, protože někteří se hlásili k německé národnosti, jiní zase k české. Českými obyvateli Olomouce byla tato skupina vnímána negativně, byli považováni za oportunisty, kteří se hlásí k určité národnosti, podle toho, jak se jim to zrovna hodí.³⁶ I za protektorátu byla v Československu uzavírána česko-německá manželství. Podle nacistických zákonů byl hlavou rodiny muž a podle něj se určovala národnostní příslušnost celé rodiny.³⁷ Po osvobození Československa byla v květnu ustanovena komise zabývající se otázkou smíšených manželství. Dobové úřední prameny a tisk uvádí, že v Olomouci žilo přibližně dva až dva a půl tisíce lidí německé národnosti v manželství s Čechy a Češkami.³⁸

Začátkem roku 1946 se začaly chystat organizované odsuny z tábora v Lutíně.³⁹ Celkově mělo být odsunuto asi čtrnáct tisíc Němců z toho osm tisíc olomouckých Němců a šest tisíc z venkova.⁴⁰ V každém transportu mělo být dvanáct set lidí. První transport byl vypraven 17. dubna, poslední patnáctý transport byl vypraven 19. října.⁴¹ Celkově bylo transportováno 6224 olomouckých Němců. V Olomouci zůstalo kolem dvou tisíc Němců.⁴²

2.3. Český tisk v roce 1945

Po osvobození Československa v květnu roku 1945 došlo k výrazné restrukturalizaci a personální očištění českého tisku. Už v květnu bylo vydáno konferencí zástupců tisku při České národní radě stanovisko, že tisk je vlastnictvím národa a nesmí se stát předmětem výdělečného podnikání. Organizací a regulací tisku se mělo docílit toho, aby tisk fungoval jako činitel veřejného života. Tisk se dále nemohl rozvíjet bez státního dozoru. Tento nový koncept byl

³⁵ Tamtéž s. 82-85

³⁶ Tamtéž s. 28

³⁷ Tamtéž s. 40

³⁸ Tamtéž s. 57

³⁹ Tamtéž s. 104

⁴⁰ Tamtéž s. 107-108

⁴¹ Tamtéž s. 114

⁴² Tamtéž s. 118

plánovaný ilegálním seskupením novinářů kolem Františka Bauera, bývalého předsedy Národního svazu novinářů, už během okupace Československa. Liberální přístup k vydávání tisku v meziválečném období byl označen za špatný, protože byl zneužit k propagování soukromých zájmů. Také bylo tomuto systému kladeno za vinu to, že docházelo k bulvarizaci tisku.⁴³

Představitelé stran Národní fronty Čechů a Sováků se v Košicích na jednání v dubnu roku 1945 shodli na tom, že nezávislý tisk po konci války bude zakázán. Na toto stanovisko po konci války navázala vláda zřízením Ministerstva informací, které mělo mimo jiné za úkol usměrňovat vydávání tisku. Nezávislý tisk nadále neměl vůbec vycházet. Podle ministra informací Václava Kopeckého mohl český tisk nadále sloužit pouze pro propagaci záměrů politických stran Národní fronty.⁴⁴

Podle vyhlášky Ministerstva informací ze dne 18. května 1945 bylo nadále zakázáno vydávat jiný periodický tisk než ten, který vydávaly strany Národní fronty. Povolení mohla být udělena také některým jiným institucím. Bylo zakázáno vydávání tisku stranám mimo Národní frontu. Dále také všechna za protektorátu legálně vydávaná periodika musela změnit název.⁴⁵

Ministerstvo informací mohlo regulovat vydávání zejména skrze rozdělování papíru pro tisk. Výroba papíru byla v poválečném Československu značně omezena. Podle vyhlášky ministerstva průmyslu ze dne 15. června roku 1945 mělo nadále na starost rozdělování papíru jednotlivým vydavatelstvím ministerstvo informací. Vydavatelství měla povinnost nahlásit všechny papír, který měla k dispozici. Vydávání deníků bylo omezeno na čtyři strany pro jednotlivá čísla. Dále nebylo povoleno vydávání večerníků a pondělních vydání. Dalším omezením bylo, že deníky směly být vydávány pouze v Praze, Plzni, Brně, Liberci, Ostravě a Olomouci.⁴⁶

Dne 26. října 1945 vyšla vyhláška ministra informací Kopeckého, podle které si musela všechna vydavatelství znovu podat žádost o vydávání a ministerstvo mohlo určit jejich náklad, rozsah a rozměr. Od 1. prosince 1945 tak mohla dále vycházet jen ta periodika, která

⁴³ ZIERIS, Karel František. *Nové základy českého periodického tisku*. I. vydání. Praha: Orbis, 1947. s. 16

⁴⁴ BEDNAŘÍK, Petr: *Český tisk v letech 1945–1948*. In Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Prázová, Irena – Vykoukal, Jiří (eds.): *Rozvoj české společnosti v Evropské unii*. III, Média, Teritoriální studia. Praha, Matfyzpress, 2004, s. 134.

⁴⁵ Tamtéž

⁴⁶ Tamtéž s. 134-135.

ministerstvo schválilo. V důsledku omezeného počtu stran si mohla vydavatelství vyhradit pro inzerci jen malý prostor. Měla proto z inzerce nevelké příjmy.⁴⁷

2.4. Olomoucký tisk v roce 1945

Olomouc byla mimo Prahu, Brno, Plzeň, Ostravu a Liberec jedním z míst, kde směly vycházet regionální mutace stranických deníků. Vycházely zde deníky Stráž lidu Komunistické strany Československa, Osvobozený našinec Československé strany lidové, Volné slovo Československé strany národně socialistické a Čin Československé sociální demokracie. Mimo stranické deníky měl v Olomouci svou redakci i deník Svobodné noviny a vycházel zde i náboženský týdeník Rozsévač.⁴⁸

2.5. Osvobozený našinec v roce 1945

Osvobozený našinec byl deníkem Československé strany lidové, který vycházel v Olomouci od 17. května 1945 do 27. února 1948, dál už nevycházel. Ročník 1945 byl již 78. ročníkem. I Osvobozený našinec musel změnit název z původního Našince. Deník zprvu vycházel s podtitulem List pracujícího katolického lidu. Od 31. května 1945 12. čísla se však podtitul změnil na Deník Československé strany lidové. Od 17. května vycházel každý den mimo pondělky, až na příležitostné výjimky. Prodával se za cenu 1 Kčs. Z počátku vycházel na dvou stranách, později se rozšířil na čtyři až osm stran. Vycházel na stranách o rozměru 45 cm. Ročník 78., který vycházel v roce 1945, měl sto osmdesát pět čísel.⁴⁹ Ve zkoumaném období, tedy v květnu a červnu roku 1945, vyšlo třicet šest čísel Osvobozeného našince.

Osvobozený našinec byl nejrozšířenějším deníkem, který se tiskl přímo v Olomouci. Měl zde také hlavní redakci, ve které pracovalo čtrnáct redaktorů. Šéfredaktorem byl Dr. A. Uher, jeho zástupcem byl H. Růžička a odpovědným redaktorem J. I. Unzeitig, který měl oddělení pro místní a regionální zpravodajství. V tomto oddělení dále pracovala redaktorka K. Poláčková. Zpravodajství severní Moravy měl na starost F. Teimer a zpravodajství z Prostějovska P. Sachr. Kulturní rubriku vedl J. Benetka, náboženskou stranu P. F. Pokorný, sportovní A. Svoboda. Zahraniční zpravodajství zpracovávala Dr. Vrátná a překlady ze

⁴⁷ BEDNAŘÍK, Petr: *Český tisk v letech 1945–1948*. In Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Prázová, Irena – Vykoukal, Jiří (eds.): *Rozvoj české společnosti v Evropské unii*. III, Média, Teritoriální studia. Praha, Matfyzpress, 2004, s. 134.

⁴⁸ UNZEITIG Josef Ivo. *O olomouckých časopisech po roce 1945* *Knihovní obzor: čtvrtletník Státní vědecké knihovny Olomouc*. Olomouc: Státní vědecká knihovna, 1994, roč. II, 2. číslo. s. 24-25

⁴⁹ *Soupis periodik Sm. kraje: 1945-1965*. Olomouc: Státní vědecká knihovna, 1987. Publikace Státní vědecké knihovny v Olomouci. S. 215-216

zahraničního tisku R. Mayerová. Našinec měl v Praze svou pobočnou redakci, kde J. Jíra sledoval všechna jednání vlády a poslanecké sněmovny a denně dálnopisem sděloval do Olomouce všechny novinky. Redaktor H. Rulíšek vypomáhal v jednotlivých odděleních, kde to bylo momentálně třeba. Redakčním tajemníkem byl J. Kodýtek.⁵⁰

2.6. Volné slovo v roce 1945

Volné slovo byl deník Československé strany národně socialistické, který vycházel od 28. května 1945 do 25. února 1948, dál už nevycházel. Ročník 1945 byl 1. ročníkem. Deník zprvu vycházel s podtitulem List Československé strany národně socialistické župy olomoucké. Od 17. června 1945 13. čísla se podtitul změnil na List strany československých národních socialistů v Olomouci. Od 28. září 1945 97. čísla se podtitul opět změnil na List Československé strany národně socialistické. Dne 28. května vyšlo první číslo, druhé číslo ale vyšlo až 5. června. Od té doby vycházel každý den mimo pondělky, až na příležitostné výjimky. Prodával se za cenu 1 Kčs. Z počátku vycházel na dvou stranách, později se rozšířil na čtyři až šest stran. Vycházel na stranách o rozměru 44 cm. Ročník 1., který vycházel v roce 1945, měl sto sedmdesát tři čísel.⁵¹ Ve zkoumaném období, tedy v květnu a červnu roku 1945, vyšlo dvacet tři čísel Volného slova.

Volné slovo vycházelo v Olomouci pro Hanou a severní Moravu. Šéfredaktorem byl J. Cekl a jeho zástupcem a současně vedoucím redaktorem strany pro regionální zpravodajství byl A. Bartuška. Místní zpravodajství zajišťoval B. Halama s J. Pavlíkem a sportovní stránku M. Horáček, kterému vypomáhal externí pracovník Kypěna, jenž po únoru emigroval do Německa a stal se tam později redaktorem Svobodné Evropy.⁵²

⁵⁰ UNZEITIG Josef Ivo. O olomouckých časopisech po roce 1945 *Knihovní obzor: čtvrtletník Státní vědecké knihovny Olomouc*. Olomouc: Státní vědecká knihovna, 1994, roč. II, 2. číslo. s. 24-25

⁵¹ *Soupis periodik Sm. kraje: 1945-1965*. Olomouc: Státní vědecká knihovna, 1987. Publikace Státní vědecké knihovny v Olomouci. S. 339-340

⁵² UNZEITIG Josef Ivo. O olomouckých časopisech po roce 1945 *Knihovní obzor: čtvrtletník Státní vědecké knihovny Olomouc*. Olomouc: Státní vědecká knihovna, 1994, roč. II, 2. číslo. s. 24-25

3. Komparace Osvobozeného našince a Volného slova z května a června roku 1945

3.1. Reakce na zahraniční tiskovou kampaň

Pod tuto úžeji vymezenou tematickou kategorii jsme zařadili dva texty, jeden z každého zkoumaného periodika. První text vyšel ve Volném slovu ve 14. čísle 19. června na 1. straně pod titulkem *Německý a maďarský problém*⁵³. Autor je podepsán zkratkou -ek. V textu autor informuje o negativní tiskové kampani vedené v anglickém tisku proti Československu, podle které je tvrdě a bezohledně zasahováno proti německému obyvatelstvu u nás. To není dále v textu vyvráceno, ale je zde prezentován postoj celého národa, který stojí v německé otázce za prezidentem a vládou. Dále autor uvádí, že: „*Počet slušných Němců byl a jest mizivě nepatrný a nepadá vůbec na váhu.*“⁵⁴ Autor uvádí, že se velké množství Němců přihlásilo o přiznání československého státního občanství a kritizuje Čechy, kteří je svými podpisy podporují. Celý text je psán ostrou rétorikou proti Němcům a autor v něm silně vyjadřuje svůj negativní postoj vůči nim a mluví přitom za celý český národ. Je zde silně přítomná persvazivní funkce.

Druhý text vyšel o den později v Osvobozeném našinci ve 28. čísle 20. června na straně 1 pod názvem *Celý národ jde za prezidentem a za vládou*⁵⁵. Text je převzatý od Čtk. z 18. června. Zpráva informuje o tom, že se v anglickém tisku psalo o Československu a předsednictvo vlády se k tomu vyjádřilo. Dále následuje vyjádření předsednictva vlády, které informuje o zprávě Reuterova dopisovatele Johna Kimche ze dne 16. června, podle které Československo čelí krizi a chaosu v souvislosti s odsunem německé a maďarské menšiny. Tuto zprávu předsednictvo vlády označuje za vymyšlenou a postupně vyvrací její jednotlivá tvrzení. Dále vláda vyjadřuje jednotný postoj prezidenta a členů vlády k neloajlním menšinám a programu transferu německé a maďarské menšiny.

Oba texty jsou zřejmě reakcí na stejnou zahraniční tiskovou kampaň, ale přesto obsahově dost rozdílné. Text *Německý a maďarský problém* je psaný ostrou rétorikou se silně persvazivní funkcí. Autor se vyjadřuje za celý český národ, který je v nazírání na Německou otázku jednotný a odsuzuje ty Čechy, kteří podporují některé Němce v získání československého státního občanství. Oproti tomu druhý text *Celý národ jde za prezidentem a za vládou* pouze předkládá vyjádření předsednictva vlády k zahraniční tiskové kampani a řeší

⁵³ Německý a maďarský problém, *Volné slovo*, 1945, roč. 1, č. 14, s. 1.

⁵⁴ Tamtéž

⁵⁵ Celý národ jde za prezidentem a za vládou. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 28, s. 1.

problematiku odsunu spíše na ekonomické a zahraničně politické úrovni. Na rozdíl od předchozího textu je v něm užitá pouze funkce informativní a nikoliv persvazivní. Oba texty vyšly v odstupu pouze jednoho dne a oba texty vyšly na první straně. Text *Německý a maďarský problém* je přibližně o třetinu delší, než text *Celý národ jde za prezidentem a za vládou*. Můžeme tedy konstatovat, že oba zkoumané deníky tomuto tématu věnovaly podobný prostor ve stejnou dobu. Ale zatímco *Volné slovo* v textu *Německý a maďarský problém* využilo informování o zahraniční tiskové kampani k ovlivňování čtenáře, *Osvobozený našinec* pouze informoval o tom, jak se vláda vyjádřila k zahraniční tiskové kampani.

3.2. Národnost a státní občanství

Do této úžeji vymezené tematické kategorie jsme zařadili tři texty, dva z nich vyšly v *Osvobozeném našinci* a jeden text vyšel ve *Volném slovu*. První text zařazený vyšel ve *Volném slovu* v 7. čísle 10. června na straně 3 pod názvem *O otázce Němců*⁵⁶. Tento text je jedním odstavcem se samostatným titulkem v rozsáhlejšímu textu nazvaném *Časové otázky města Olomouce*. Autor je podepsán zkratkou M.B. V textu se stručně informuje o zřízení výboru pro přiznání národnosti, dále se zde informuje o tom, jaké náležitosti musí mít žádost o ověření československého státního občanství. Paralelní text v *Osvobozeném našinci* nevyšel.

Další text vyšel v *Osvobozeném našinci* 24. čísle 15. června na straně 2 pod názvem *Prozatímní osvědčení o státním občanství*⁵⁷. Je to zpráva informující o tom, že ministerstvo vnitra rozeslalo Národním výborům pokyny v otázce československého státního občanství a národnosti. Paralelní text ve *Volném slovu* nevyšel.

Poslední text vyšel v *Osvobozeném našinci* pod názvem *Řešení otázky národnosti v Olomouci*⁵⁸ ve 36. čísle 29. června na straně 3 a 4. Text je doslovně otištěné usnesení olomouckého Národního výboru. Informuje se zde o zřízení odboru pro řešení národnosti a jaké má tento odbor pravomoci. Dále se zde uvádí, kdo smí žádat o přiznání práv Čechů, jaké musí mít tato žádost formální náležitosti a kdo a jakým způsobem bude o žádosti rozhodovat. Celý text je značně rozsáhlý a je členěný podle jednotlivých paragrafů usnesení. Toto usnesení nebylo ve *Volném slovu* otištěno, ani o něm nebylo jinak informováno.

Texty v této tematicky úžeji vymezené kategorii jsou pouze úředními výnosy, nebo texty informujícími o nich. Žádný z nich tedy nemá persvazivní funkci, ale pouze informativní.

⁵⁶ O otázce Němců. *Volném slovu*, 1945, roč. 1, č. 10, s. 3.

⁵⁷ Prozatímní osvědčení o státním občanství. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 24, s. 2.

⁵⁸ Řešení otázky národnosti v Olomouci. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 36, s. 3-4.

Ve zkoumaném období se k této problematice vyjadřoval více Osvobozený našinec. Žádný z těchto textů nevyšel na první straně. Text *O otázce Němců* je stejně jako text *Prozatímní osvědčení o státním občanství* kratšího rozsahu, zatím co text *Řešení otázky národnosti v Olomouci* je rozsáhlý, jak už bylo uvedeno výše. Tyto texty vyšly v druhé polovině zkoumaného období.

3.3. Konkrétní akty nenávisli mezi Němci a Čechy

Do této tematicky úžeji vymezené kategorie jsme zařadili texty, které podávaly zprávu o konkrétních aktech nenávisli mezi Němci a Čechy. Zařadili jsme sem čtyři texty, dva z každého zkoumaného periodika. První text zařazený do této tematické kategorie *Němci opustili Uherské Hradiště*⁵⁹ vyšel v Osvobozeném našinci v 9. čísle 27. května na straně 3. Autor textu zde není uveden. Text je zprávou o tom, že v Uherském Hradišti byli shromážděni všichni Němci z kraje a bylo jim oznámeno z příkazu okresního Národního výboru, že další den „musí všichni bezpodmínečně opustit Uh. Hradiště a okolí a již nikdy se nevrátit.“⁶⁰ Dále zpráva informuje o tom, že další den skutečně Němci pěšky odcházeli směrem na Olomouc a dále přes pohraniční území do Německa. Tento text je jedinou zprávou o divokých odsunech, která byla vydána v námi zkoumaných periodikách ve zkoumaném období. Zpráva sice především informuje o události, ale v poslední větě jsou obsaženy prvky hodnocení, když se zde píše: „Tento čin uhersko-hradištský kraj přijal s povděkem.“⁶¹ Kopii tohoto textu jsme zařadili do příloh pod názvem Příloha č. 1. Němci opustili Uherské Hradiště. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 9, s. 3.

Další text vyšel v Osvobozeném našinci pod názvem *Baba s pancéřovou pěstí*⁶² ve 12. čísle 31. května na straně 2. Autor je uvedený pod zkratkou -er. Text je krátkým fejetonem, ve kterém autor vyjadřuje svou dosavadní nedůvěru ve svědectví lidí vyprávějících o „německých babkách“, které pašovaly ruční granáty do sběrných táborů. Tato autorova nedůvěra ale byla narušena, když viděl, jak „babka“ vedená stráží vynášela ze svého bytu pancéřovou pěst. Text je zakončen otázkou: „Komu z Němců ještě chcete věřit?“⁶³ Žádný podobný fejeton ve Volném slovu ve zkoumaném období nevyšel. Text má silně persvazivní funkci. Kopii tohoto textu jsme

⁵⁹ Němci opustili Uherské Hradiště. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 9, s. 3.

⁶⁰ Tamtéž

⁶¹ Tamtéž

⁶² Baba s pancéřovou pěstí. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 12, s. 2.

⁶³ Tamtéž

zařadili do příloh pod názvem Příloha č. 2. Baba s pancéřovou pěstí. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 12, s. 2.

Text *Pověsti*⁶⁴ vyšel ve *Volném slovu* 9. číse 13. června na straně 4. Text je umístěn ve sloupci *Z města i venkova*. Autor zde není uveden. V textu se informuje o hrůzostrašných pověstech o dění v pohraničí. Podle jedné z těchto pověstí Němci postříleli Národní výbor v Uničově. Text dále informuje o tom, že na podobných pověstech není nic pravdivého, a že v pohraničí je klid a pořádek. Dále vybízí čtenáře, aby lidem rozšiřujícím podobné pověsti nevěřili. Žádný analogický text k tomuto textu ve *Volném slovu* nevyšel. V textu je mimo funkci informativní užita i funkce persvazivní.

Posledním textem je *Přerov se zbavil již části Němců*⁶⁵, který vyšel ve *Volném slovu* ve sloupci nadepsaném *Z města i venkova* v 17. číse 22. června na straně 4. Autor je podepsaný zkratkou -sb. V textu autor informuje o tom, že v Přerově byla odvedena kolona padesáti osob označených písmenem „N“ do sběrného tábora v městské části Lověšice. Dále se zde píše, že v čele kolony šla „zrádkyně, jejíž manžel – esesák, vraždil na pražských barikádách děti a jejich rodiče.“⁶⁶ Text je sice informativní, ale obsahuje prvky hodnocení. Paralelní text v *Osvobozeném našinci* není.

Důležitým pojítkem této tematické kategorie je, že se texty zabývají konkrétními případy, na rozdíl od všech ostatních textů, které jsou vyhláškami, nebo informováním o událostech obecnějšího charakteru. Jinak je tato kategorie značně nesourodá, protože téma Konkrétní akty nenávisti mezi Němci a Čechy je značně široké. Ovšem textů zařaditelných do tohoto tématu bylo ve zkoumaných periodikách málo, proto ho nebylo možné vymezit úžeji. Přesto můžeme najít jistou tematickou podobnost v textech *Němci opustili Uherské Hradiště* a *Přerov se zbavil již části Němců*. Oba texty informují o událostech vysídlení, ačkoliv první z nich informuje o divokém odsunu, zatím co druhý informuje již o organizovaném přesunu Němců do internačního tábora. Oba texty jsou v první řadě informační, ale obsahují jisté známky hodnocení. Žádný z textů v této tematické kategorii nevyšel na první straně, rozsah všech čtyř textů je krátký, jen na jeden odstavec. Tyto čtyři texty vyšly napříč celým zkoumaným obdobím.

⁶⁴ Pověsti. *Volném slovu*, 1945, roč. 1, č. 9, s. 4.

⁶⁵ Přerov se zbavil již části Němců. *Volném slovu*, 1945, roč. 1, č. 17, s. 4.

⁶⁶ Tamtéž

3.4. Omezení pro Němce

Pod tuto tematickou kategorii jsme zařadili šest textů, z toho dva vyšly v Osvobozeném našinci a čtyři ve Volném slovu. Tato tematická kategorie se v některých místech překrývala s tematickými kategoriemi Zavření škol pro Němce a Internační tábory a využívání Němců na práci. Tvoří však samostatnou sourodou úžeji vymezenou tematickou kategorii. První text v této tematické kategorii vyšel v Osvobozeném našinci 13. číse 2. června na straně 2. Zpráva vyšla ve sloupci nadepsaném *Denní zprávy* pod titulkem *Kontrola národní příslušnosti ve vlacích*⁶⁷. Autor zde není uveden. Zpráva informuje o tom, že Němci nesmějí jezdit vlakem a při vstupu na nádraží musejí cestující předložit průkaz národní příslušnosti.

Další text *Styk s Němci zakázán*⁶⁸ vyšel ve Volném slovu v 10. číse 14. června na straně 1. Zpráva informuje o tom, že v mnoha městech byl zakázán styk Čechů s osobami německé národnosti, protože jim Češi poskytovali za úplatek pomoc a dobrozdání. Dále informuje o tom, že podobné jednání bude trestáno. Další zpráva zabývající se podobným problémem vyšla opět ve Volném slovu pod titulkem *Zákaz intervencí u Okr. Nár. výboru*⁶⁹ v 15. číse 20. června na straně 4. Autor je podepsán zkratkou sb. Zpráva informuje o tom, že Národní výbor v Přerově zakazuje jakékoliv intervence pro zajištěné Němce. Žádné paralelní texty v Osvobozeném našinci nevyšly.

Dalším textem je vyhláška olomouckého Národního výboru, která vyšla v obou zkoumaných periodikách ve stejný den, a to 23. června v Osvobozeném našinci s titulkem *Statut pro Němce*⁷⁰ ve 31. číse na straně 2 a ve Volném slovu s titulkem *Přísná omezení pro Němce v Olomouci*⁷¹ v 18. číse na straně 3. Texty jsou až na titulek totožné. Uvádí se zde, pro koho omezení platí a v osmi bodech co je zakázáno. Zakazuje se mluvit veřejně Německy, zdržovat se na veřejných místech, používat dopravní prostředky, účastnit se veřejných projevů a navštěvovat veřejné prostory. Dále je zde omezeno, kdy Němci mohou nakupovat. Všechny zákazy jsou přesně specifikovány. Porušení těchto pravidel bude přísně trestáno, a ti kteří je poruší, budou ihned internováni do sběrného tábora. Kopii tohoto textu jsme zařadili do příloh pod názvem Příloha č. 3. Přísná omezení pro Němce v Olomouci. *Volném slovu*, 1945, roč. 1, č. 18, s. 3.

⁶⁷ Kontrola národní příslušnosti ve vlacích. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 13, s. 2.

⁶⁸ Styk s Němci zakázán. *Volném slovu*, 1945, roč. 1, č. 10, s. 1.

⁶⁹ Zákaz intervencí u Okr. Nár. výboru. *Volném slovu*, 1945, roč. 1, č. 15, s. 4.

⁷⁰ Statut pro Němce. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 31, s. 2.

⁷¹ Přísná omezení pro Němce v Olomouci. *Volném slovu*, 1945, roč. 1, č. 18, s. 3.

Posledním textem je zpráva *Němci nedostanou kuřivo*⁷², která vyšla ve Volném slovu ve sloupci nadepsaném *Z města i venkova* ve 23. čísle 29. června na straně 4. Ve zprávě se informuje o tom, že Němci nemají nárok na nákup tabákových výrobků. Paralelní text v Osvobozeném našinci nevyšel.

Obě zkoumaná periodika vydávala texty zařazené pod téma Omezení pro Němce podobně. V žádném ze zkoumaných periodik neproběhlo hodnocení omezení proti Němcům. Všechny texty v této tematické kategorii jsou otištěnými vyhláškami, nebo zprávou informující o těchto vyhláškách. Obě periodika vydala ve stejný den důležitou vyhlášku olomouckého Národního výboru s výčtem omezení. Volné slovo však vydalo více vyhlášek, a to o zákazu stýkání se s Němci, o zákazu intervencí a o zákazu prodeje tabáku Němcům. V tomto směru vydal Osvobozený našinec jen zprávu o zákazu pro Němce využívat dopravu vlakem. Totožné texty *Statut pro Němce* a *Přísná omezení pro Němce* jsou rozsáhlejší, ostatní texty mají rozsah jednoho odstavce. Texty v této kategorii vycházely na všech stranách. Ve Volném slovu vyšlo ve zkoumaném období k této tematické kategorii dvakrát více textů než v Osvobozeném našinci. Přitom je důležité, abychom stále měli na paměti, že ve zkoumaném období vyšlo třicet šest čísel Osvobozeného našince a dvacet tři čísel Volného slova. Pod touto optikou je tedy rozdíl ještě výraznější.

3.5. Zavření škol pro Němce

Jak bylo výše uvedeno, tato úžeji vymezená tematická kategorie zapadá i pod tematickou kategorii Omezení pro Němce. Texty v tematické kategorii Zavření škol pro Němce ale tvoří uzavřený celek definovaný tematickou souvislostí se školním vzděláním. Tomuto tématu se věnují celkem čtyři texty vydané ve zkoumaných periodikách ve zkoumaném období. Z toho tři vyšly v Osvobozeném našinci a jeden ve Volném slovu. První text *Žádné školy pro Němce*⁷³ vyšel v Osvobozeném našinci v 8. čísle 26. května na straně 1. Autorem tohoto textu je Čtk. Text informuje o návštěvě ministra školství a osvěty Nejedlého na Karlově univerzitě. Mimo jiné se zde píše o prohlášení ministra, že v Československu nebude německé školství a jiná německá výchova.

Dalším textem je text *Německé školy budou uzavřeny*⁷⁴, který vyšel v 19. čísle Osvobozeného našince 9. června na 1. straně. Autor textu není uveden. Text je zprávou, která

⁷² Němci nedostanou kuřivo. *Volném slovu*, 1945, roč. 1, č. 23, s. 4.

⁷³ Žádné školy pro Němce. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 8, s. 1.

⁷⁴ Německé školy budou uzavřeny. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 19, s. 1.

informuje o výnosu ministra školství ze dne 7. června, podle kterého jsou uzavřeny všechny německé školy. Zpráva je čistě informativní. Paralelně k ní vyšel ve Volném slovu ve stejný den v 6. čísle na straně 2 text *Všechny německé školy zavřeny*⁷⁵. Autorem textu je Čtk. Některé části textů jsou totožné s textem v Osvobozeném našinci, některé jsou parafrází toho stejného sdělení. Text má opět pouze informativní funkci.

Poslední text vyšel v Osvobozeném našinci pod názvem *Němečtí školáci nemohou do českých středních škol*⁷⁶ v 26. čísle 17. června na straně 3. Text je nejspíše převzat od Čtk, ale není to zde uvedeno. Je to čistě informativní zpráva, která upozorňuje na zákaz vydaný ministerstvem školství a osvěty, podle kterého nesmí na střední školy a učiliště nastoupit žáci, kteří chodili za okupace do německých škol. Dále je v textu uvedeno, že zákaz neplatí pro české žáky, kteří byli donuceni chodit do německých škol, pokud splní určité podmínky.

Více textů zařazených do tematické kategorie Zavření škol pro Němce vyšlo v Osvobozeném našinci. V žádném z nich není přítomná persvazivní funkce, mají pouze funkci informativní. Všechny texty jsou podobného rozsahu. Text *Žádné školy pro Němce* a text *Německé školy budou uzavřeny* mají dva odstavce, text *Všechny německé školy zavřeny* má tři kratší odstavce a text *Němečtí školáci nemohou do českých středních škol* má jeden delší odstavec. Texty vycházely spíše na předních stranách. Dva texty v Osvobozeném našinci vyšly na první straně, jeden na třetí. Text ve Volném slovu vyšel na straně druhé. Autorem většiny z těchto textů byla Československá tisková kancelář. U dvou textů je to uvedeno, u třetího to můžeme předpokládat, protože je ve většině obsahu shodný s textem, u kterého je uvedený autor Čtk.

3.6. Národnostně smíšená manželství

Do této tematicky úžeji vymezené kategorie jsme zařadili celkem čtyři texty, po dvou z každého zkoumaného periodika. První text vyšel v Osvobozeném našinci 21. června pod názvem *Manželství národnostně smíšená*⁷⁷ ve 29. čísle na straně 3. Autor je uvedený pod zkratkou Dr F. V textu autor vyjadřuje značně negativní postoj ke smíšeným manželstvím a upozorňuje na nebezpečí, která z toho pramení. „*Kolik neštěstí rodinných a národnostních z toho vzešlo!*“⁷⁸ Mimo jiné zmiňuje text případ četníků, kteří se oženili s Němkami a ty pak četly jejich spisy a o nich mluvili s dalšími Němkami. Autor zmiňuje podobné příklady na

⁷⁵ Všechny německé školy zavřeny. *Volném slovu*, 1945, roč. 1, č. 6, s. 2.

⁷⁶ Němečtí školáci nemohou do českých středních škol. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 26, s. 3.

⁷⁷ Manželství národnostně smíšená. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 29, s. 3.

⁷⁸ Tamtéž

dalších funkcionářích a na konci textu vybízí: „*Kdo se chce oženiti s Němkou, nebud' ani českým učitelem, úředníkem, ani členem veřejné korporace, ani Národního výboru.*“⁷⁹ V textu se ale vůbec neřeší otázka, jak naložit se smíšenými manželstvími v souvislosti s odsunem. Autor textu vyjadřuje svůj názor k problematice, je zde silně přítomná persvazivní funkce.

Na tento článek navazuje další text *K otázce národně smíšených manželství*⁸⁰ s podtitulem *Budiž slyšena i druhá strana*. Text je podepsaný iniciálami J. L. Vyšel v Osvobozeném našinci o šest dní později, tedy 27. června v čísle 34. na straně 4. Tento text obhajuje četníky, kteří byli za první republiky služebně ustanoveni v pohraničí, kde žili jen Němci. Neměli tedy jinou možnost, než se oženit s Němkou. Ony se svému muži přizpůsobily a „*za války se jich veliká většina osvědčila v odporu proti německému režimu.*“⁸¹ Autor textu vyjadřuje svůj názor na problematiku národnostně smíšených manželství. V textu je silně přítomná persvazivní funkce. V textu se ale autor opět nezabývá otázkou, co se smíšenými manželstvími.

Oproti tomu nepodepsaný text *Nepřehlížejme smíšená manželství*⁸², který vyšel ve Volném slovu 26. června ve 20. čísle na straně 3, zaujímá k problematice rozdílný postoj. Na rozdíl od článků v Osvobozeném našinci nezmiňuje nebezpečí zneužití citlivých informací, které může pramenit z manželství úředních osob s Němkami. Text pojednává o tom, že ať je ve smíšeném páru německé národnosti muž či žena, automaticky přebírá dominantní postavení a německé národnostní směřování rodiny, především ve výchově dětí. Text je zakončen varováním před nebezpečím, které z národnostně smíšených manželství pramení: „*I když se zbavíme odsunem všech Němců z naší vlasti, zůstane nám v těchto smíšených domácnostech přehojně semenných buněk němectva pro budoucnost.*“⁸³ V textu je vyjádřen názor autora prezentovaný jako nezpochybnitelná fakta, je zde silně obsažena persvazivní funkce. Kopii tohoto textu jsme zařadili do příloh pod názvem Příloha č. 4. *Nepřehlížejme smíšená manželství*. *Volném slovu*, 1945, roč. 1, č. 20, s. 3.

Jen o den později vyšel ve Volném slovu článek, který se ke stejné problematice staví úplně opačně. V předchozím článku *Nepřehlížejme smíšená manželství*, se píše: „*A je pravidlem, které každý z nás potvrdí ze své vlastní zkušenosti, že český manžel podléhal natolik vlivu německé manželky, že rodina byla prakticky úplně německá. Od přírody agresivní*

⁷⁹ Tamtéž

⁸⁰ K otázce národně smíšených manželství. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 34, s. 4.

⁸¹ Tamtéž

⁸² *Nepřehlížejme smíšená manželství*. *Volném slovu*, 1945, roč. 1, č. 20, s. 3.

⁸³ Tamtéž

*německá žena si vždy dovedla znamenitě vychovat svého neněmeckého manžela! O případě opačném, kdy Českou byla manželka, se ani nezmiňujeme; nacistický manžel, dle směrnic svých vůdců, se jí vůbec zbavil. V nejlepším případě se stala přesvědčenou Němkou a rodina zase pro český národ ztracena.*⁸⁴ Ve článku následujícím *Úprava německé otázky u nás*,⁸⁵ který vyšel ve Volném slovu dne 27. června ve 21. čísle na straně 1, neznámý autor píše: „*Pak máme poslední kategorii: to jsou ti, kdož byli něm. Nařízením za Němce prohlášeni (ženy Češky a jejich děti). Na Olomoucku máme z dřívějších let (před r. 1939 sta smíšených manželstev v obcích podhorských (Bělkovicích, Dolanech, Samotiškách, Lošově, Štěpánově, Vel. Bystřici aj.). Děti byly vychovány česky, otec byl Němec, matka Češka. Z dětí stanou se jistě ve všech případech dobří čeští občané.*“⁸⁶

Můžeme si tedy přečíst dva články prezentující protikladný postoj, které vyšly jen s denním odstupem ve stejném periodiku. Autoři textů nejsou uvedeni a nepodařilo se nám je dohledat. Ve článku *Úprava německé otázky u nás* se píše o tom, kteří Němci mají být vystěhováni a kteří ne. Většina prostoru je věnována právě otázce národnostně smíšených manželství. Dále je zde uvedeno, že každý případ bude zkoumán zvlášť, a že to bude náročné, protože mnoho lidí bude dokazovat svoji nevinu a loajalitu. V textu je obsažena primárně informativní funkce, ale je zde přítomna i persvazivní funkce.

Porovnáme-li to, jaké texty byly zařazeny do tematické kategorie Národnostně smíšená manželství z Volného slova a jaké z Osvobozeného našince, dostaneme zajímavý výsledek. Obě periodika ve zkoumaném období publikovala dva texty pojednávající o této problematice a to v krátkém intervalu po sobě. Všechny čtyři texty vyšly v rozmezí šesti dnů, všechny byly podobného rozsahu a žádný nevyšel na první straně. V obou periodikách nejprve vyšel nesmířlivý článek odsuzující lidi ve smíšených manželstvích a poté článek, který je naopak ospravedlňuje. Periodika přistupují k tématu národnostně smíšených manželství podobně, ale řeší jiný aspekt této problematiky. Zatím co Osvobozený našinec se zamýšlí nad tím, jestli lidé, kteří vstoupili do smíšených manželství, udělali správnou věc, Volné slovo se zamýšlí nad tím, jestli lidé z těchto manželství a jejich potomci jsou nebezpečím pro Československou republiku. V textu *K otázce národně smíšených manželství* je explicitně vyjádřeno, že se jedná o reakci na text *Manželství národnostně smíšená*. V textech vydaných ve Volném slovu tomu tak není.

⁸⁴ Tamtéž

⁸⁵ *Úprava německé otázky u nás. Volném slovu, 1945, roč. 1, č. 21, s. 1.*

⁸⁶ Tamtéž

3.7. Internační tábory a využívání Němců na práci

Do této úžeji vymezené tematické kategorie jsme zařadili celkem devět textů, z nichž šest vyšlo v Osvobozeném našinci a tři ve Volném slovu. Jak bylo výše uvedeno, tato úžeji vymezená tematická kategorie zapadá i pod tematickou kategorii Omezení pro Němce. Texty v tematické kategorii Internační tábory a Využívání Němců na práci ale tvoří uzavřený celek definovaný tematickou souvislostí s internačními tábory a povinnou prací nařízenou Němcům. První text zařazený do této tematické kategorie je *Týká se Němců*⁸⁷, který vyšel už ve 2. čísle Osvobozeného našince 18. května na straně 2. Upozorňuje se v něm na povinnost německých žen a mužů registrovat se na sovětském vojenském velitelství. Tento článek se netýká přímo internačních táborů, nebo využívání Němců na práci, ale zařadili jsme ho do této kategorie, protože registrace Němců byla příprava na tyto další fáze. Autor textu není uvedený.

Další text vyšel v Osvobozeném našinci 24. května v 6. čísle na straně 2 pod titulkem *Povinné hlášení všech německých příslušníků*⁸⁸. Je to výnos olomouckého Národního výboru, podle kterého se všichni němečtí muži od 10 do 60 let musí přihlásit do 48 hodin v internačním táboře Nové Hodolany a německé ženy od 14 do 55 let se musí v internačním táboře hlásit každý den v 6.30 hodin na práci. Mimo jiné je v tomto textu uvedena i povinnost pro všechny osoby německé národnosti nosit označení hákovým křížem na levé straně hrudi. Ostatní občané jsou naopak vyzíváni k nahlášení nedodržení těchto nařízení. Nedodržení nařízení Němcům se trestá „*kázníci i trestem smrti*“. Paralelní text nebyl ve Volném slovu vydán, protože první číslo Volného slova vyšlo až 28. května. Kopii tohoto textu jsme zařadili do příloh pod názvem Příloha č. 5. Povinné hlášení všech německých příslušníků. Osvobozený našinec, 1945, roč. 78, č. 6, s. 2.

Ve 13. čísle Osvobozeného našince ze dne 2. června na straně 2 v rubrice *Denní zprávy*⁸⁹ byly vydány dvě krátké zprávy, které jsme zařadili do této tematické kategorie. První z nich informuje o zastavení přidělování německých pracovních sil z internačního tábora v Nových Hodolanech pro soukromé účely. Druhá zpráva informuje o zahájení činnosti Vyšetřující komise Národního výboru v internačním táboře v Nových Hodolanech. Texty nemají samostatný titlek a jejich autor není uveden. Paralelní texty ve Volném slovu nevyšly.

⁸⁷ Týká se Němců. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 2, s. 2.

⁸⁸ Povinné hlášení všech německých příslušníků. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 6, s. 2.

⁸⁹ Denní zprávy. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 13, s. 2.

Další text zařazený do této tematické kategorie je *Jak nakládat s Němci*⁹⁰. Je to podrobná směrnice Národního výboru moravskoslezského, která má publicistický úvod, jehož autor ale není uvedený. Text vyšel v Osvobozeném našinci 3. června v čísle 16. na straně 1 a pokračuje na straně 2. V úvodu textu je řečeno, že je jasné, že republiku musí opustit všichni Němci, ale není jasné, co s nimi bude, než dojde k odsunům. Proto Národní výbor moravskoslezský vydal podrobnou směrnici, kterou Osvobozený našinec vydává v plném znění. Tento úvod nese silné znaky persvazivní funkce. Dále je směrnice otištěna v jednotlivých bodech. Píše se zde o tom, že němečtí muži od 14 do 60 let musejí být internováni do pracovních táborů a využiti na potřebnou práci. Dále, že jsou Němci z venkova dopravováni do měst, kde není v táborech dostatek potravin, a proto je to dále zakázáno. Musejí tedy být zřízeny další internační tábory. O Němce musí být lidsky postaráno a musí se s nimi lidsky zacházet. Je zakázáno jakékoliv týrání, mučení a šikanování, obzvláště tam, kde jsou koncentrovány ženy. Ženy mají být také využívány na lehké práce. Zkoncentrování v pracovních táborech se netýká mrzáků, těžce nemocných, žen v pokročilém těhotenství nebo s dětmi do 6 let, dále Němců, Němek a dětí z národnostně smíšených manželství. Těch se netýkají ani jiná opatření proti Němcům a zabavení majetku. Mimo autorský úvod je text otištěnou směrnicí, která má čistě informativní funkci.

Text má pokračování, které vyšlo o dva dny později 5. června v čísle 17. Ten jsme ale zařadili pod téma Omezení pro Němce, protože se v něm dále nerozebírá problematika internování Němců a jejich využívání na práci. *Jak nakládat s Němci* bylo otištěno pouze v Osvobozeném našinci. Volné slovo paralelní text nemá. Je možné to vysvětlit i tím, že zatímco jeho první číslo vyšlo 28. května, druhé číslo vyšlo až 5. června.

Posledním textem vydaným v Osvobozeném našinci, který jsme zařadili do této tematické kategorie, je *Zařazování Němců na práce*⁹¹. Vyšel v 22. čísle 13. června na straně 1. Autor je uveden pod zkratkou -jn. V textu se píše, že všichni Němci musí být posláni na práce, zvláště pak do zemědělství. Přeskolení na zemědělské práce probíhá v táboře ve Slavoníně, odkud jsou posílány na práci hlavně ženy. Dále se zde píše, že němečtí pracovníci musejí dostávat stejné mzdy jako ti čeští, jinak by byl zvýhodněn ten, pro koho pracují Němci. Text nese silné známky persvazivní funkce.

⁹⁰ Jak nakládat s Němci. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 16, s. 1-2.

⁹¹ Zařazování Němců na práce. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 22, s. 1.

Ve Volném slovu vyšel o den později analogický text pod názvem *Olomoučtí Němci na práci*⁹² v 10. čísle 14. června na straně 2. Autor zde není uveden. Text je zprávou, ve které jsou totožné informace jako v textu předchozím. Zatímco text *Zařazování Němců na práci* vydaný v Osvobozeném našinci nese známky persvazivní funkce a vyjadřuje názor autora na uvedené informace, text *Olomoučtí Němci na práci* vydaný ve Volném slovu má funkci čistě informativní. Druhý text má oproti prvnímu třetinový rozsah.

Další text *Dejte ze sběrných táborů Němce na polní práci*⁹³ vyšel ve Volném slovu v 15. čísle 20. června na straně 2. Autor textu zde není uveden. Text informuje o nedostatku pracovních sil způsobeného mobilizací a odchodem lidí do pohraničí. Text je výzvou, aby na tyto práce Národní výbory zařadili Němce, kterých je v internačních táborech dostatek. V textu je obsažena persvazivní funkce.

Poslední text *Němečtí zaměstnanci v zemědělství*⁹⁴ vyšel ve Volném slovu v 18. čísle 23. června na 2. straně. Neuvedený autor v textu uvádí, že němečtí pracovníci mají nárok na řádnou mzdu a stravu a upozorňuje na stížnosti, podle kterých někteří zaměstnavatelé živí Němce jako trestance. Dále uvádí, že zaměstnavatelé nesmí dělníky krmit „kávovým odvarem a shnilými zemědky.“⁹⁵ V textu je přítomna persvazivní funkce. Tento text je jedinou kritikou zacházení s Němci, která ve zkoumaném období ve zkoumaných periodikách vyšla. Kopii tohoto textu jsme zařadili do příloh pod názvem Příloha č. 6. *Němečtí zaměstnanci v zemědělství. Volném slovu, 1945, roč. 1, č. 18, s. 2.*

Texty zařazené do této tematické kategorie jsou v každém ze zkoumaných periodik podstatně rozdílné. Texty v Osvobozeném našinci vyšly v první polovině zkoumaného období, a to od 18. května do 13. června. Texty ve Volném slovu vyšly naopak v druhé polovině zkoumaného období, od 14. do 23. června. Texty v Osvobozeném našinci se omezují na úřední výnosy s výjimkou publicistického úvodu k textu *Jak nakládat s Němci*, který je jinak úředním výnosem a s výjimkou textu *Zařazování Němců na práci*, který čtenáře informuje, ale prezentuje i názor autora. Oproti tomu texty ve Volném slovu se věnují využití Němců v zemědělství. Všechny texty zařazené pod tuto tematickou kategorii vyšly na první nebo druhé straně.

⁹² Olomoučtí Němci na práci. *Volném slovu, 1945, roč. 1, č. 10, s. 2.*

⁹³ Dejte ze sběrných táborů Němce na polní práci. *Volném slovu, 1945, roč. 1, č. 15, s. 2.*

⁹⁴ Němečtí zaměstnanci v zemědělství. *Volném slovu, 1945, roč. 1, č. 18, s. 2.*

⁹⁵ Tamtéž

3.8. Vypořádání se s německým majetkem

V květnu a červnu vyšlo ve zkoumaných médiích sedmnáct textů, které jsme zařadili do této úžeji vymezené tematické kategorie. Z toho čtyři texty vyšly ve Volném slovu a třináct v Osvobozeném našinci. První dva texty vyšly v Osvobozeném našinci ve 2. čísle 18. května na straně 2. První pod názvem *Neničit!*⁹⁶ je žádostí Národního výboru, mířenou na obyvatele bytů po Němcích. Text je žádostí Národního výboru, aby obyvatelé zajistili a neničili vybavení bytu, zvláště drahocenný majetek, knihy a umělecká díla. Druhý text vyšel pod názvem *Zcizený majetek se musí vrátit.*⁹⁷ Informuje o tom, že bude Národním výborem vydána výzva k vrácení „neprávem převzatého majetku“ českého i německého původu. Dále informuje, že v této výzvě bude uveden termín, do kterého může být tento majetek beztretně vrácen. Nakonec se zde uvádí, že německá kina převezme do správy město. Oba texty plní čistě informativní funkci. Ani u jednoho z nich není uveden autor.

Dalším textem je již vyhláška Národního výboru o tom, že do 31. května musí být ohlášen neoprávněně převzatý majetek po Němcích. Tento text vyšel v Osvobozeném našinci v 4. čísle 20. května na straně 4 pod názvem *Nikdo se nebude obohacovat majetkem národa*⁹⁸. Text plní čistě informativní funkci.

Další text *Jak pokračuje nacionalisace v Olomouci*⁹⁹ je jen krátkou zprávou o počtu německých podniků převzatých do české správy. Text vyšel v Osvobozeném našinci v 7. čísle 25. května na straně 2. Autor textu není uveden. Text plní pouze informační funkci.

Dále v Osvobozeném našinci vyšel ve 14. čísle 3. června na straně 2 rozsáhlý text *Bytová otázka v Olomouci*¹⁰⁰. Je to přepis vyhlášky olomouckého Národního výboru o rozdělování bytů po Němcích. Je zde uvedena povinnost nahlásit opuštěné byty a je sděleno, kdo má nárok na byt nový. Dále je v šesti bodech popsáno, co musí žadatel splnit a jak se o přidělení bytu bude rozhodovat. Text plní pouze informační funkci. Žádný z těchto doposud zmíněných textů nebyl vydán ve Volném slovu, protože jeho první číslo vyšlo až 28. května a soustavně začalo vycházet od 5. června.

⁹⁶ Neničit!. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 2, s. 2.

⁹⁷ Zcizený majetek se musí vrátit. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 2, s. 2.

⁹⁸ Nikdo se nebude obohacovat majetkem národa. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 4, s. 4.

⁹⁹ Jak pokračuje nacionalisace v Olomouci. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 7, s. 2.

¹⁰⁰ Bytová otázka v Olomouci. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 14, s. 2.

Další text zařazený do této tematické kategorie vyšel v Osvobozeném našinci pod názvem *Jak nakládat s Němci*¹⁰¹ v 15. čísle 5. června na straně 2. Je to dokončení textu *Jak nakládat s Němci*, jehož první část vyšla 3. června, který jsme zařadili do tematické kategorie Internační tábory a využívání Němců na práci, protože tato první část se věnuje především tomu. V tomto dokončení se „*Podrobná směrnice zemského Národního výboru moravskoslezského*“ zabývá bytovou otázkou. Píše se zde, že prázdné domy po Němcích musí být zabezpečeny proti vniknutí, musí být pořízen soupis majetku, dále musí být zajištěn hodnotný majetek. Paralelní text ve Volném slovu nevyšel.

V Osvobozeném našinci v čísle 16. vyšel 6. června na straně 1 další text pod názvem *Všem správcům německých domů*¹⁰². Text je nařízením komise pro zajištění německého majetku správci německých domů. Je zde popsáno, jak mají naložit s vybraným nájemným. Paralelní text ve Volném slovu nevyšel.

Další text vyšel ve Volném slovu 5. čísle 8. června na straně 2 pod názvem *Konfiskace a rozdělení zeměděl. majetku*¹⁰³. Text je zprávou z tiskové konference s ministrem zemědělství. Uvádí se zde, komu bude rozdělen zemědělský majetek po německých a maďarských majitelích. Důraz se zde klade na odstranění agrárního centralismu. Paralelní text v Osvobozeném našinci nevyšel.

Text *Vláda jedná o urychleném rozdělení německého majetku*¹⁰⁴ vyšel v Osvobozeném našinci ve 25. čísle 16. června na straně 1. Je to text převzat od Čtk. Text informuje o jednání vlády, která mimo jiné probírala i chystaný dekret o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Maďarů, Němců a zrádců.

Další text související s tématem vyšel v Osvobozeném našinci 29. čísle 21. června na straně 4 pod názvem *Kde a jak žádat o přiděl půdy*. Text informuje o chystaném dekretu o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů a zrádců. V textu se dále sděluje, kdo bude moci žádat o přiděl půdy, kdo bude mít přednostní právo na přidělení půdy a jak a kde se budou podávat žádosti o přiděl půdy.

¹⁰¹ Jak nakládat s Němci. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 15, s. 2.

¹⁰² Všem správcům německých domů. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 16, s. 1.

¹⁰³ Konfiskace a rozdělení zeměděl. majetku. *Volném slovu*, 1945, roč. 1, č. 5, s. 2.

¹⁰⁴ Vláda jedná o urychleném rozdělení německého majetku. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 25, s. 1.

O dva dny později vyšel v Osvobozeném našinci ve 31. čísle 23. června na první straně text pod názvem *dekret o konfiskaci zemědělského majetku Němců, Maďarů a zrádců*¹⁰⁵. Tento rozsáhlý text se skládá ze dvou textů. První má podtitulek *Pozemková revoluce*¹⁰⁶. Autor je zde uveden pod zkratkou -er. Je to publicistický text upozorňující na významnost dekretu, ve kterém je silně přítomná persvazivní funkce. Konfiskace a přerozdělení majetku jsou zde zasazovány do historického kontextu a dále je zdůrazňován význam tohoto aktu na rovině hospodářské, společenské a kulturní. V textu je také zajímavá zmínka o souvislosti kapitalismu s němectvím. „*Kapitalismus u nás ve všech svých obměnách splýval s němectvím. Chceme-li se odgermánštit, musíme se odkapitalisovat.*“¹⁰⁷ Druhá část textu je převzata od Čtk. Je zde stručně popsán obsah jednotlivých paragrafů dekretu, a to především komu bude majetek zabaven a komu naopak přidělen. Tato část plní pouze informativní funkci.

O pět dní později vyšel v Osvobozeném našinci v 35. čísle 28. června na straně 4 text *Dekret presidenta republiky ze dne 21. června 1945.*¹⁰⁸, který je doslovným přepisem dekretu. Byla zde vydána jen první polovina dekretu, druhá polovina vyšla v Osvobozeném našinci o den později pod stejným názvem v 36. čísle 29. června opět na straně 4.¹⁰⁹

V Osvobozeném našinci vyšel v 31. čísle 23. června na straně 2 text *Ochrana bytů*¹¹⁰ ve sloupci nadepsaném *Vyhlášky*. Totožný text vyšel i ve Volném slovu pod názvem *Vyhláška o ochraně bytů v Olomouci*¹¹¹ v 18. čísle 23. června na straně 3. Texty jsou doslovně vydanou vyhláškou olomouckého Národního výboru. Píše se v ní, že stále dochází ke krádežím majetku z opuštěných bytů po Němcích, dále že tyto krádeže budou přísně trestány a majitelé, správcové a sousedé opuštěných bytů jsou pověřeni krádežím zabránit. Uvádí se zde také, že z bytů smí odnášet věci jen pověřenci úřadu s náležitým povolením, které musí předložit.

Další text v Osvobozeném našinci v 31. čísle 23. června na straně 2 vyšel pod názvem *Odnášení telefonních přístrojů a zařízení bývalých německých telefonních účastníků v Olomouci.*¹¹² Text je upozorněním pro nájemníky v bytech po Němcích, které jsou vybaveny

¹⁰⁵ dekret o konfiskaci zemědělského majetku Němců, Maďarů a zrádců. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 31, s. 1.

¹⁰⁶ Tamtéž

¹⁰⁷ Tamtéž

¹⁰⁸ Dekret presidenta republiky ze dne 21. června 1945. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 35, s. 4.

¹⁰⁹ Dekret presidenta republiky ze dne 21. června 1945. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 36, s. 4.

¹¹⁰ Ochrana bytů. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 3, s. 2.

¹¹¹ Vyhláška o ochraně bytů v Olomouci. *Volném slovu*, 1945, roč. 1, č. 18, s. 3.

¹¹² Odnášení telefonních přístrojů a zařízení bývalých německých telefonních účastníků v Olomouci. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 31, s. 2.

telefonem, že budou odneseny orgánem československé telegrafní správy. Majitelé bytů jsou tedy povinni upozornit na to, že v bytech telefony mají.

Ve Volném slovu vyšel v 19. čísle 24. června na straně 3 text pod názvem *Komise pro zajištění německého majetku v Olomouci*.¹¹³ Text je zprávou, ve které olomoucký Národní výbor informuje o zastavení přidělování německého nábytku.

Další text vyšel ve Volném slovu ve 21. čísle 26. června na straně 2 pod titulkem *Chtěli se obohatit – přísné vyšetřování*¹¹⁴, autor textu není uveden. Text je zprávou, která informuje o vyšetřování případů odcizení majetku po Němcích krajským soudem v Olomouci. Dále zpráva uvádí, že případů, kdy u někoho byl nalezen odcizený německý majetek, je kolem třiceti. Text plní čistě informativní funkci.

Textů, které jsme zařadili do této tematické kategorie, vyšlo mnohem více v Osvobozeném našinci než ve Volném slovu. Textů v Osvobozeném našinci vyšlo třináct, zatímco ve Volném slovu čtyři. Stále musíme mít na paměti, že ve zkoumaném období vyšlo třicet šest čísel Osvobozeného našince a dvacet tři čísel Volného slova. Ale i přesto je rozdíl v množství textů zařazených do této tematické kategorie markantní. Je i zřejmé, že textů zařazených do této tematické kategorie z Osvobozeného našince je nejvíce v porovnání s ostatními tematickými kategoriemi. Osvobozený našinec se ve čtyřech textech věnoval Dekretu o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů a zrádců, od informování o jeho chystání, přes vyzdvihování jeho důležitosti, až po otištění dekretu v plně znění. Není pochyb, že mu byl přisuzován velký význam. Oproti tomu Volné slovo pojednalo o dekretu jen v jednom textu. Dále v Osvobozeném našinci bylo pět textů věnováno problematice zcizování a poškozování majetku po Němcích, oproti tomu ve Volném slovu vyšly dva texty k této problematice.

Téměř všechny texty zařazené do tematické kategorie Vypořádání se s německým majetkem jsou otištěnými úředními vyhláškami, nebo informováním o nich. Výjimku tvoří publicistická část textu *dekret o konfiskaci zemědělského majetku Němců, Maďarů a zrádců*, dále krátká zpráva *Jak pokračuje nacionalisace v Olomouci*, a také text *Chtěli se obohatit – přísné vyšetřování*. V těchto textech je silně přítomná persvazivní funkce. Texty v této tematické kategorii vycházely po celou dobu zkoumaného období. Většina těchto textů vyšla na druhé straně, ale některé se objevily i na jiných stranách.

¹¹³ Komise pro zajištění německého majetku v Olomouci. *Volném slovu*, 1945, roč. 1, č. 19, s. 3.

¹¹⁴ Chtěli se obohatit – přísné vyšetřování. *Volném slovu*, 1945, roč. 1, č. 21, s. 2.

Závěr

Hlavním cílem této práce bylo analyzovat olomoucký regionální poválečný tisk a zmapovat, jakým způsobem reflektoval vysídlení obyvatel německé národnosti z Olomouce. Vzhledem k tomu, že v důsledku limitovaného rozsahu práce jsme museli objekt zkoumání i zkoumané časové období zúžit, nelze říci, že jsme tuto analýzu provedli v plném rozsahu. Provedli jsme však tuto analýzu v zúžené podobě, a to na dvou vybraných stranických denících Osvobozený našinec a Volné slovo, které jsme shledali vhodnými zástupci olomouckého stranického tisku. Zkoumané období jsme zúžili na dva poválečné měsíce, protože jsme je považovali za nejlépe reflektující bezprostřední poválečné česko-německé vztahy. V těchto dvou měsících sice nedošlo k organizovaným vysídlovacím akcím, které proběhly až v roce 1945, ale tyto měsíce byly pro pozdější vysídlovací akce klíčové. Proběhly v nich ty nejbouřlivější debaty a úřední rozhodnutí o tom, jak s Němci po válce naložit. Tyto debaty do pěti měsíců od konce války ustoupily a o osudu Němců bylo více méně rozhodnuto. Dále už noviny reflektovaly odsun Němců jen příležitostně. Proto považujeme za dobré rozhodnutí, že jsme pro analýzu zvolili právě tyto první dva poválečné měsíce, i když v nich k samotnému odsunu nedošlo.

Díličními cíli této práce je zjistit, jakým tématům ve vztahu k německé menšině se analyzovaný tisk věnoval, jakým způsobem o těchto tématech referoval, jak reflektoval vztah obyvatel české národnosti a obyvatel německé národnosti a jak reflektoval zacházení s německou menšinou v poválečných měsících. Vzhledem k tomu, že jako objekty komparace byly zvoleny dva deníky, a to Volné slovo a Osvobozený našinec, shledali jsme za vhodné použít synchronní postup. V předchozí kapitole jsme provedli podrobnou analýzu a historicko-srovnávací metodou na úrovni jednotlivých textů v tematických kategoriích. V tomto závěru srovnáme tematické kategorie mezi sebou a srovnáme analyzované deníky v širší rovině, než tomu bylo v předchozí kapitole.

Ve zkoumaném období vyšlo třicet šest čísel Osvobozeného našince od 17. května do 29. června roku 1945 a dvacet tři čísel Volného slova od 28. května až do 29. června roku 1945. Při práci tedy musíme mít na paměti, že rozsah zkoumaných deníků ve zvoleném období se liší. Do námi komparovaných tematických kategorií jsme zařadili celkem 48 textů, z toho 17 vyšlo ve Volném slovu a 31 v Osvobozeném našinci. I přes nepoměr rozsahu zkoumaných deníků je tento rozdíl markantní. Osvobozený našinec vydal téměř dvakrát tolik textů zařazených pod námi zkoumané tematické kategorie. Nejvíce je tento nepoměr vidět na textech zařazených

do tematické kategorie Vypořádání se s německým majetkem, ke které vyšlo v Osvobozeném našinci třináct textů, tedy více jak trojnásobek čtyř textů, které vyšly k této tematické kategorii ve Volném slovu. Nejvíce textů z Volného slova bylo zařazeno právě do této tematické kategorie, ale stejný počet textů z Volného slova byl zařazen i do tematické kategorie Omezení pro Němce, tedy čtyři texty. U této tematické kategorie je zvláštností, že Osvobozený našinec jí nevěnoval zdaleka tolik prostoru. Pouze dva texty z Osvobozeného našince jsme zařadili do tematické kategorie Omezení pro Němce.

Analyzované texty ve zkoumaných periodikách vycházely od počátku zkoumaného období až po jeho konec. V Osvobozeném našinci od počátku jeho vydávání 17. května 1945 až do posledního červnového čísla, které vyšlo 29. června, byly publikovány každý týden aspoň čtyři texty zařazené do námi zkoumaných tematických kategorií. Nejvíce těchto textů vyšlo v Osvobozeném našinci v týdnu od 17. do 24. června, a to osm textů. První číslo Volného slova vyšlo 28. května 1945. Soustavně tento deník začal vycházet až od druhého čísla, které vyšlo 5. května. Do neděle 10. června vyšly pouze dva texty ve Volném slovu zařazené pod námi zkoumané tematické kategorie. Od tohoto data až do 29. června byly pod námi zkoumané tematické kategorie zařazeny z každého týdne aspoň čtyři texty z Volného slova. Nejvíce těchto textů vyšlo ve Volném slovu, stejně jako v Osvobozeném našinci, v týdnu od 17. do 24. června, a to sedm textů. To, že z tohoto týdne bylo do námi zkoumaných tematických kategorií zařazeno nejvíce textů, bylo způsobeno hlavně tím, že v tomto týdnu byla vydána vyhláška olomouckého Národního výboru o omezeních pro Němce, zároveň vyhláška olomouckého Národního výboru o ochraně bytů a dekret o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Maďarů, Němců a zrádců.

V obou zkoumaných periodikách bylo nejvíce textů zařazených do zkoumaných tematických kategorií vydáno na straně 2. Ve Volném slovu na straně 2 vyšlo sedm těchto textů, na straně 3 vyšlo pět textů, na straně 4 čtyři texty a na straně 1 dva texty. V Osvobozeném našinci na straně 2 vyšlo šestnáct těchto textů, na straně 1 osm textů, na straně 4 šest textů a na straně 3 čtyři texty, přičemž dva texty jsme počítali dvakrát, protože vyšly na dvou stranách. Z tohoto přehledu je zřejmý rozdíl mezi Osvobozeným našincem, ve kterém texty o Němcích vycházely nejvíce na straně 2 a 1 a mezi Volným slovem, kde tyto texty vycházely nejvíce na straně 2 a 3. V tematických kategoriích Vypořádání se s německým majetkem a Internační tábory a využívání Němců na práci vyšlo nevíce ze zařazených textů na straně 2, a to osm. V tematické kategorii Reakce na zahraniční tiskovou kampaň vyšly oba dva texty na straně 1. V ostatních tematických kategoriích vycházely zařazené texty více rovnoměrně na všech stranách.

Autorství textů často nebylo uvedeno, nebo bylo uvedeno pod novinářskou zkratkou, kterou se nám nepodařilo dešifrovat. Některé texty byly převzaty od tiskových agentur, to však také není vždy jasně uvedené. Většinu námi zkoumaných textů tvořily otištěné úřední vyhlášky a usnesení, nebo zprávy informující o nich, a to především u tematických kategorií Internační tábory a využívání Němců na práci, Vypořádání se s německým majetkem, Národnost a státní občanství, Omezení pro Němce a Zavření škol pro Němce. Další část námi zkoumaných textů tvořily texty s čistě informativní funkcí. Poslední a nejmenší část textů tvořily texty s persvazivní funkcí.

Těmito souhrnnými zjištěními se nám podařilo naplnit i dílčí cíle této práce, kterými bylo zjistit, jakým tématům ve vztahu k německé menšině se analyzovaný tisk věnoval, jakým způsobem o těchto tématech referoval, jak reflektoval vztah obyvatel české národnosti a obyvatel německé národnosti a jak reflektoval zacházení s německou menšinou v poválečných měsících. Závěrem studie je zjištění, jak zkoumané prameny o událostech vypovídaly, nikoliv jaká byla událost sama o sobě a jak probíhala, s čímž se setkáváme v historii. Nemůžeme tedy předpokládat, že výstupem této analýzy je objektivní výpověď o odsunu Němců z poválečné Československé republiky. Výstupem této analýzy je pouze přehled toho, jak o odsun reflektovaly deníky *Volné slovo* a *Osvobozený našinec* v měsících květen a červen.

Prameny

Osvobozený Našinec: deník čsl. strany lidové : list pracujícího katolického lidu. Olomouc, 1945.

Volné slovo. Olomouc: Župní výk. výbor čsl. strany národně socialistické v Olomouci, 1945.

Literatura

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti.* Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace.

BEDNAŘÍK, Petr: *Český tisk v letech 1945–1948.* In Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Prázová, Irena – Vykoukal, Jiří (eds.): *Rozvoj české společnosti v Evropské unii. III, Média, Teritoriální studia.* Praha, Matfyzpress, 2004, s. 132–144. ISBN 80-86732-35-5.

BOHUSLAVOVÁ, Renáta. *Odsun/vyhnání sudetských Němců v reflexi dobového tisku a v české poválečné literatuře.* Praha, 2014. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Vedoucí práce Prof. PhDr. Jiří Holý, DrSc.

BRANDES, Detlef a Petr DVOŘÁČEK. *Cesta k vyhnání 1938-1945: plány a rozhodnutí o "transferu" Němců z Československa a z Polska.* Praha: Prostor, 2002. Obzor. ISBN 80-7260-070-2.

BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1939-1946.* Přeložil Petr DVOŘÁČEK. Praha: Academia, 2008. Historie. ISBN 978-80-200-1637-9.

BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918-1938.* Přeložil Petr DVOŘÁČEK. Praha: Academia, 2006. Historie. ISBN 80-200-1440-3.

ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika.* Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

DOHNALOVÁ, Emilie, ed. a MUSILOVÁ, Eva, ed. *Soupis periodik Sm. kraje: 1945-1965.* Olomouc: Státní vědecká knihovna, 1987.

HÁJEK, Martin. *Odsun Němců z Olomouce.* Vrahovice: M. Hájek, 2013. ISBN 978-80-260-4099-6.

NAVAROVÁ, Tereza. *Česko-německé vztahy v brněnském tisku v roce 1945 (duben-září)*. Brno, 2013. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mag. phil. Adrian Portmann, Ph.D.

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3568-9.

Soupis periodik Sm. kraje: 1945-1965. Olomouc: Státní vědecká knihovna, 1987. Publikace Státní vědecké knihovny v Olomouci.

STANĚK, Tomáš. *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa: 1918 - 1948 : stud. materiál*. Ostrava: Amosium servis, 1992. Amosium servis pedagogům. ISBN 80-85498-04-9.

UNZEITIG Josef Ivo. O olomouckých časopisech po roce 1945 *Knihovní obzor: čtvrtletník Státní vědecké knihovny Olomouc*. Olomouc: Státní vědecká knihovna, 1994, roč. II, 2. číslo. (opravit)

ZIERIS, Karel František. *Nové základy českého periodického tisku*. I. vydání. Praha: Orbis, 1947.

Seznam příloh

Příloha č. 1. Němci opustili Uherské Hradiště. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 9, s. 3.

Příloha č. 2. Baba s pancéřovou pěstí. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 12, s. 2.

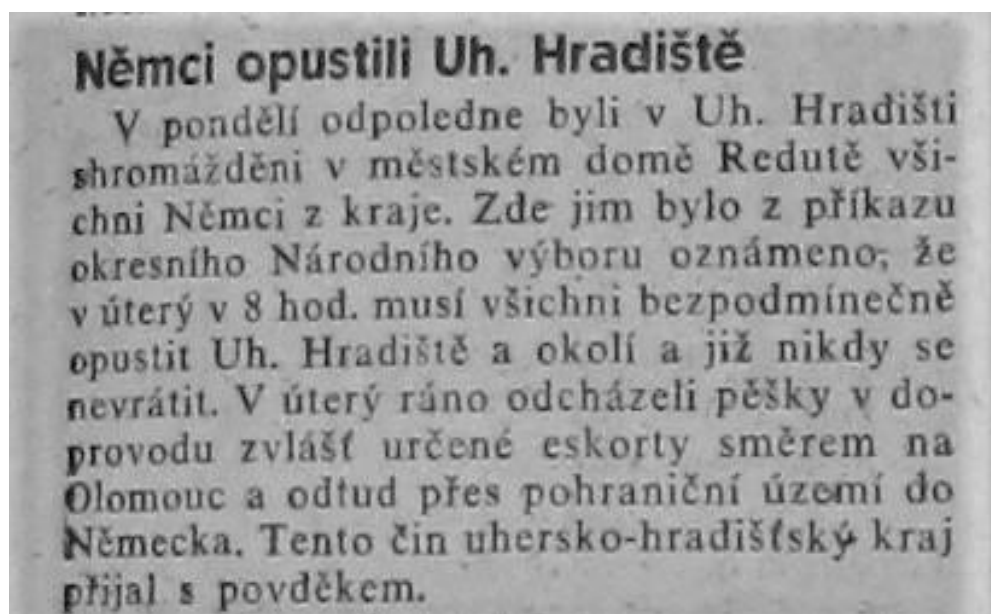
Příloha č. 3. Přísná omezení pro Němce v Olomouci. *Volném slovu*, 1945, roč. 1, č. 18, s. 3.

Příloha č. 4. Nepřehlížejme smíšená manželství. *Volném slovu*, 1945, roč. 1, č. 20, s. 3.

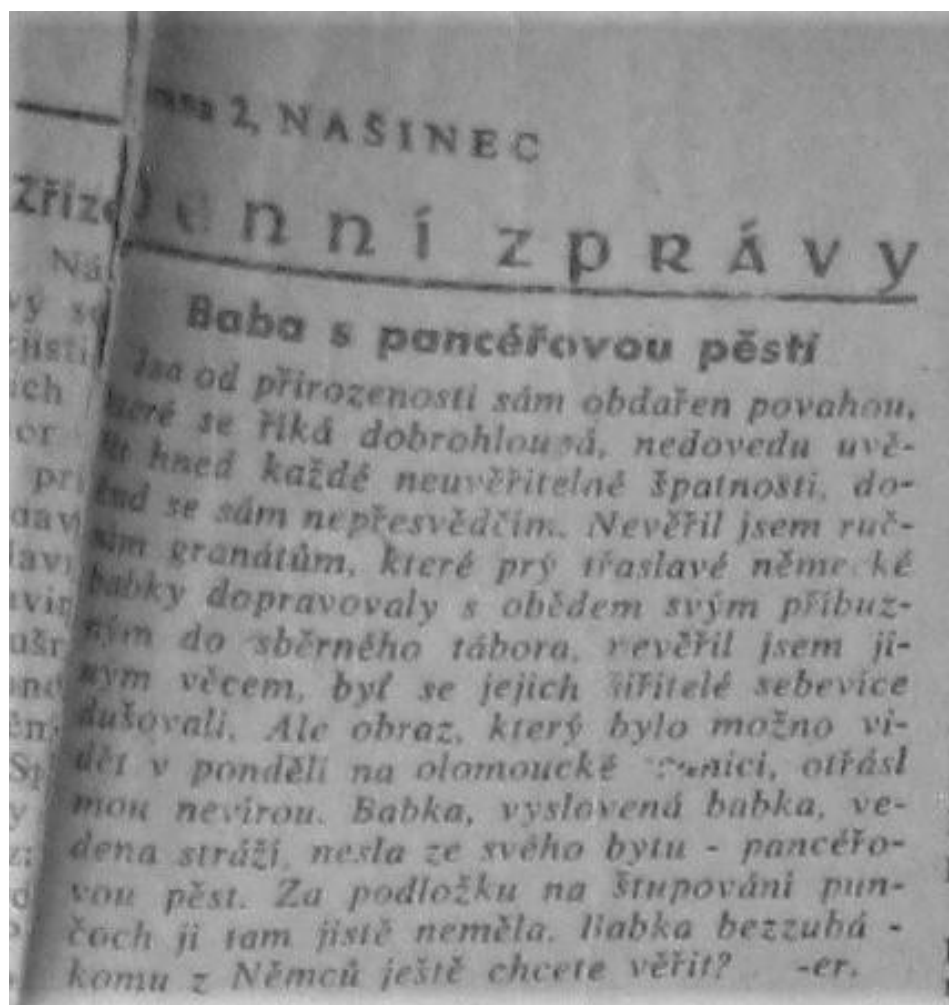
Příloha č. 5. Povinné hlášení všech německých příslušníků. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 6, s. 2.

Příloha č. 6. Němečtí zaměstnanci v zemědělství. *Volném slovu*, 1945, roč. 1, č. 18, s. 2.

Přílohy

Příloha č. 1. Němci opustili Uherské Hradiště. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 9, s. 3.

Příloha č. 2. Baba s pancéřovou pěstí. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 12, s. 2.

Přísná omezení pro Němce v Olomouci

Vyhlaška Nár. výboru

Národní výbor hlavního města Olomouce z a k a z u j e Něm c ů m (přistupněcům německé národnosti, tedy osobám, které při kterémkoliv setkání lidu se přiblížily k německé národnosti, nebo se staly členy národních skupin nebo útvarů, nebo politických stran, sdruženích osoby německé národnosti, zejména těm, kteří nabylí německé státní příslušnosti, jakož i těm, kteří byli v třetí listku pro domácnost zapsáni jako Němci, t. j. označení písmenem »D«), jimž byl povolen jakýmkoliv způsobem prozákem do odvolání volný pohyb po městě nebo zproštění nositi označení »N«

1. mluvíti veřejně německy, 2. prodávati nebo procházeti se mimo cestu do práce, na nákupy a zpět po veřejných prostorách, zejména náměstích, ulicích a pod., 3. používatí ja-

kových dopravních prostředků, tedy zejména vlaku, tramvaje, autobusu, aut a podob., 4. zúčastňovati se veřejných projevů Čechů, ať jsou tyto pořádní kdekoliv, 5. navštěvovati veřejně přístupné místnosti, tedy zejména hostince, kavárny, vinárny, čítárny a pod., 6. navštěvovati divadla, kina a jakékoliv sportovní, kulturní nebo zábavní podniky, 7. prodávati v parcích, alejích nebo konati jakékoliv výlety mimo město, 8. používatí plováren a pláňních lázní.

Pro Němce platí všeobecně ta omezení, která oni ukládali Židům. Němci nesmějí nositi trikolory a jakékoliv odznaky. Němci mohou nakupovati v obchodech pouze mezi 11—12 hodinou dopoledne.

Mléko a mléčné výrobky mohou si Němci odebrati pouze mezi 10—11 hodinou dopoledne

v následujících prodejnách mléka: čis. 18, Dostálová Anna, Nové Hodolany, Smetanova 15, čis. 19, Gibblová Anna, Nový Svět, Kollická 29, čis. 20, Skoupil František, Hodolanská 21, čis. 22, Krečková Hermína, Bodořany, Ostravská 9, čis. 24, Telingerová Zofie, Běládky, Lbunská 17, čis. 25, Pavlasová Jaromila, Pavlovická č. 40, čis. 26, Pospíšilová Ludmila, Chvalkovice, Kubátova 6, čis. 29, Bittnerová Jindřiška, Střední novosadská 4, čis. 33, Dvořák Jan, Nová ulice č. 24, čis. 38, Obrátl Karel, Trída Míru 46.

Přestoupení jakékoliv zde uvedeného zákazu, zejména jakékoliv provokace Čechů Němci bude přísně trestána. Provozní budou ihned odesláni do sběrného tábora. — V Olomouci 20. června 1945.

Kobylka v. r., Dr. Rehnika v. r., Stibor v. r.

Nepřehlížejme smíšená manželství!

Jsou to vyjimečné případy, které jen potvrzují pravidlo, kdy smíšená manželství, — jeden z manželů je Němec, — jsou šťastná, národnostně vyrovnaná, kdy děti byly a jsou vychovávány česky. Kultura Čechů a Němců je příliš nespojitelná, než aby rušící proudy mohly zůstat bez vlivu na tvářlivou duši dětskou. A je pravidlem, které každý z nás potvrdí ze své vlastní zkušenosti, že český manžel podléhal na tolik vlivu své německé manželky, že rodina prakticky byla úplně německá. Od přírody agresivní německá žena si dovedla vždy znamenitě vychovat svého neněmeckého manžela! O případě opačném, kdy Češkou byla manželka, se ani nezmiňujeme; nacistický manžel, dle směrnic svých vůdců, se ji vůbec zbavil. V nejlepším případě se stala přesvědčenou Němkou, a rodina zase pro český národ ztracená.

Kam až došel vývoj věci za nacistického režimu; kdy přednostou každé smíšené domácnosti — bez ohledu na pohlaví — se oficiálně a před německými zákony stal rodič německé národnosti, o tom by se daly znamenatí dokumentární kroniky do knihy o kulturních dějinách lidstva. A tak často manžel-Čech hrál po dobu války obojživelnickou roli, vrcholící v slepé uličce zrádovství, jestliže řada jeho kamarádů o německé manželce, o německých dětech, o poměrech v domácnosti, nebyla zpravena. Jen ke konci války, kdy už byla každému zřejmá porážka nacismu, halasně projevovat své vlastenectví. Na ulici měl plná ústa češství a v bytě Hitlerovy obrazy na zdech. Revídujme lépe německé manželky a děti našich českých příslušníků. I když se zbavíme odsunem všech Němců z naší vlasti, zůstane nám v těchto smíšených domácnostech přehojně semenných buněk němectva pro budoucnost.

Povinné hlášení všech německých příslušníků

1. Všichni Němci mužského pohlaví ve věku od 10 do 60 let, zdržující se v Olomouci, přihlásí se okamžitě nejpozději do 48 hodin ve sběrném táboře v Olomouci-Nových Hodolanech.

2. Všechny německé osoby ženského pohlaví ve věku od 14 do 55 let jsou povinny se hlásit, pokud nejsou již nasazeny úřadem práce, denně v 6.30 hod. ve sběrném táboře.

3. Němci, kteří se vrátí do Olomouce po této lhůtě, jsou povinni přihlásit se ihned na tom-též místě.

4. Osoby hlášením povinné donesou všechny osobní doklady a platné potravinové lístky.

5. Všechny osoby německé národnosti jsou povinny nosit na levé straně prsou označení hákovým křížem velikosti nejméně 10 x 10 cm, na bílém podkladě.

6. Neuposlechnutí shora uvedených nařízení bude potrestáno kázníci i trestem smrti.

7. Tato nařízení nabývají platnosti vylepením vyhlášky.

Občany Československé republiky vyzýváme, aby každé zanedbání výše uvedených nařízení ihned hlásili Velitelství Národní bezpečnostní stráže.

Předseda Národního výboru:

V. Stibor-Kladenský v. r.

Velitel čsl. Moravské brigády:

major Ulrych Václav v. r.

Příloha č. 5. Povinné hlášení všech německých příslušníků. *Osvobozený našinec*, 1945, roč. 78, č. 6, s. 2.

* Němečtí zaměstnanci v zemědělství mají nárok na řádnou stravu a mzdu dle směrnice vydaných pracovními úřady. Dochází totiž stížnosti, že hlavně majitelé statků větších živí těžko pracující dělníky jako trestance. Od dělníků mají právo požadovat poctivou práci, která je dnes zvláště velmi zodpovědnou, ale nesmí je krmít kávozem a shnilými zemědky.

Příloha č. 6. Němečtí zaměstnanci v zemědělství. *Volném slovu*, 1945, roč. 1, č. 18, s. 2.